

ЗБОРНИК МИШЉЕЊА, ИНИЦИЈАТИВА, УПОЗОРЕЊА, СУДСКИХ ПОСТУПАКА ЗБОГ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ПО ОСНОВУ СЕКСУАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ И РОДНОГ ИДЕНТИТЕТА

1. јануар 2018 – 31. децембар 2024. године

ЗБОРНИК МИШЉЕЊА, ИНИЦИЈАТИВА, УПОЗОРЕЊА, СУДСКИХ ПОСТУПАКА ЗБОГ
ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ПО ОСНОВУ СЕКСУАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ И РОДНОГ ИДЕНТИТЕТА

Уредница:

Бранкица Јанковић, повереница за заштиту равноправности

Издавач:

Повереник за заштиту равноправности

Штампа:

Папир Унија д.о.о.

Тираж:

200

Место и година издања:

Београд, 2025.

Сви појмови употребљени у Зборнику у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на које се односе.

Штампање ове публикације је омогућила Група "ИЗАБИ". Ставови изречени у публикацији припадају искључиво ауторима и не представљају нужно званичан став Групе "ИЗАБИ".

1. МИШЉЕЊА И ПРЕПОРУКЕ ДОНЕТЕ У ПОСТУПКУ ПО ПРИТУЖБАМА ПОДНЕТИМ ЗБОГ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ПО ОБЛАСТИМА..... 12

1.1. Дискриминација у области јавног информисања и медија 12

- 1.1.1. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ у име групе лица против психотерапеута Ј.Ф. због изјаве дате у јутарњем програму на телевизији „П“ којом се дискриминишу припадници ЛГБТ заједнице 12
- 1.1.2. Мишљење по притужби поднетој од стране У.Р. и Ц. Против Г.Г- Секретаријата за информисање због неподржавања пројекта подносиоца притужбе 13
- 1.1.3. Мишљење по притужби поднетој од стране организације Р.И.Ц. из Београда против директора ФК „Ц.З“, З.Т. због дискриминаторних изјава које је дао везано за припаднике ЛГБТ популације. 14
- 1.1.4. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против одговорног уредника дневног листа ББ, поводом дискриминаторне насловне стране тог листа 15
- 1.1.5. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „Д.С.З“ против Б. Д. а поводом текста под називом „У одбрану природне породице“ 16
- 1.1.6. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „Р.И.Ц“ и „G.L“ против Ненада Поповића поводом изјаве коју је дао везано за вест под називом „Роко има две маме, а Ана двојицу тата: Прва геј сликовница осваја регион, у плану и на српском“ 17
- 1.1.7. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ против одговорног уредника магазина „М.Т: И.и.З“, М.Б, поводом текста „Куда иде овај свет?“ у којем се шире предрасуде према лицима другачије од хетеросексуалне сексуалне оријентације 18
- 1.1.8. Мишљење по притужби поднетој од стране организације АА против ББ поводом изјаве дате у емисији „Интервју“ 19
- 1.1.9. Мишљење по притужби поднетој од стране организације цивилног друштва против интернет портала због коментара на вести који садрже говор мржње према ЛГБТ особама 20
- 1.1.10. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама због дискриминације приликом оцењивања предлога пројекта. 21
- 1.1.11. Мишљење по притужби поднетој од стране организације цивилног друштва против АА поводом изјава датих и емитованих у јутарњем програму Телевизије „ “ 22
- 1.1.12. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против новинарке ББ из Ниша поводом изнетих ставова којима се вређа достојанство ЛГБТ особа 23
- 1.1.13. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења ДД против АА, уредника српске странице портала ... поводом текста под насловом „Закон о истополним партнерствима“ 24
- 1.1.14. Мишљење по притужби поднетој због низа објава на интернету и

	друштвеним мрежама због дискриминације по основу политичког и верског убеђења и сексуалне оријентације.	25
1.1.15.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против ББ поводом изјава које је дао гостујући у емисији „Ново јутро“ на РТВ Пинк	26
1.1.16.	Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ, председника странке ВВ поводом изјаве којом се вређа достојанство ЛГБТ особа	27
1.1.17.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против ББ због изјава датих у јутарњем програму којима је угрозио достојанство ЛГБТ особа	28
1.1.18.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против ББ поводом изјава које је дала у емисији које су дискриминаторне према ЛГБТ особама.	29
1.1.19.	Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ поводом текста „Трансродне особе и професионални спорт“ због дискриминације по основу родног идентитета	30
1.1.20.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против ББ због његове објаве на друштвеној мрежи Фејсбук у којој „негира, вређа и ставља у неповољан положај трансродне особе“	31
1.1.21.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења ... из Б. против АА због објава на мрежи Фејсбук поводом победе трансродне манекенке на избору за Мис Холандије 2023. године	32
1.1.22.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ против АА из Ш, због објављивања видео снимка на друштвеним мрежама у којем коментарише текст из уџбеника Историје за VIII разред основне школе и лекцију о ЛГБТ покрету	33
1.1.23.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против аутора текста „Цендеризација Србије: Насиље над већином“ којим се критикује то што је Република Србија 2013. године потврдила Конвенцију Савета Европе (Истамбулску конвенцију)	34
1.2.	Дискриминација у области пружања јавних услуга и коришћења јавних објеката и површина.	35
1.2.1.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ у име групе лица против психотерапеута Ј.Ф. због изјаве дате у јутарњем програму на телевизији „П“ којом се дискриминишу припадници ЛГБТ заједнице	35
1.2.2.	Мишљење по притужби поднетој од стране удружења грађана „АА“ против привредног друштва „ББ“ због отказивања свечане вечере у ресторану	36
1.2.3.	Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ запосленог у угоститељској радњи због вређања по основу сексуалне оријентације	38
1.2.4.	Мишљење по притужби поднетој од стране адвоката АА у име трансродне особе због одбијања Градске управе града Краљева да изврши промену ознаке пола у матичној књизи рођених	39
1.2.5.	Мишљење по притужби поднетој од АА против дипломиране правнице ББ због тога што је сачинила потврду о обављању приправничког стажа у	

женском роду и са претходним именом	39
1.2.6. Мишљење по притужби поднетој од стране АА коју је поднела против ресторана ББ због избацавања из ресторана због њене сексуалне оријентације	40
1.3. Дискриминација у области здравља и пружања здравствених услуга	41
1.3.1. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА и ББ против Министарства здравља и министра здравља због спорних одредби Правилника о ближим условима, критеријумима и начину избора, тестирања и процене даваоца репродуктивних ћелија и ембриона	41
1.3.2. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ због одбијања пружања услуге гинеколошког прегледа који је подносиатељка притужбе до тада обављала	43
1.4. Дискриминација у области образовања и стручног оспособљавања	44
1.4.1. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења Л против Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Националног савета за високо образовање, Завода за унапређивање образовања и васпитања, Завода за уџбенике и завода за вредновање квалитета образовања и васпитања због дискриминаторног садржаја у средњошколским уџбеницима	44
1.5. Дискриминација у области рада и запошљавања	46
1.5.1. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ предузетника кафе ресторана и ВВ због вређања по основу сексуалне оријентације	46
2. ПРЕПОРУКЕ МЕРА ОРГАНИМА ЈАВНЕ ВЛАСТИ И ДРУГИМ ЛИЦИМА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ И ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	47
2.1. Препорука мера за остваривање равноправности упућена свим јединицама локалне самоуправе поводом поступка промене пола у матичним књигама	47
2.2. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог – EuroPride 2022	48
2.3. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Влади Републике Србије – EuroPride 2022	48
2.4. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Министарству унутрашњих послова – EuroPride 2022	49
2.5. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Граду Београду – EuroPride 2022	49
2.6. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Министарству	

здравља	49
3. МИШЉЕЊА НА НАЦРТЕ ЗАКОНА	50
3.1. Мишљење на Нацрт закона о изменама и допунама Закона о матичним књигама	50
3.2. Мишљење на нов текст Нацрта закона о изменама и допунама Закона о матичним књигама.....	51
3.3. Мишљење на Предлог Националне стратегије за превенцију и контролу ХИВ инфекције и АИДС-а у Републици Србији (2018-2025) са Акционим планом за спровођење Националне стратегије у периоду 2018 - 2021. године.....	52
3.4. Мишљење на нацрт Закона о истополним заједницама	53
3.5. Мишљење на Закон о родној равноправности	54
4. СТРАТЕШКЕ ПАРНИЦЕ	57
4.1. ТУЖБА ПРОТИВ ПРОФЕСОРА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НОВОМ САДУ - дискриминација по основу пола и сексуалне оријентације у области медија, поднета 8. новембра 2017. године	57
4.2. ТУЖБА ПРОТИВ ПРОФЕСОРА МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ - дискриминација по основу сексуалне оријентације у области медија, поднета 21. фебруара 2018. године	58
4.3. ТУЖБА ПРОТИВ ЛЕКАРА - дискриминација по основу сексуалне оријентације у области медија, поднета 26. октобра 2022. године	59
5. КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ	60
5.1. Кривична пријава због јавног излагања порузи особа другачије сексуалне оријентације - поднета против Александра Вуксановића (естрадно име: Аца Лукас), поднета 2018. године	60
5.2. Кривична пријава због претњи активисткињама због претпостављеног личног својства - сексуалне оријентације, поднета 2019. године	60
5.3. Кривична пријава против полицијских службеника због дискриминације по основу личног својства - сексуалне оријентације, поднета 2022. године ...	61
6. УПОЗОРЕЊА УПУЋЕНА ЈАВНОСТИ НА НАЈЧЕШЋЕ, ТИПИЧНЕ И ТЕШКЕ СЛУЧАЈЕВЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ.....	62
6.1. Упозорење упућено јавности поводом напада на особу због претпоставке да	

	припада ЛГБТ заједници (новембар 2019. године)	62
6.2.	Упозорење упућено јавности поводом напада на ПРАЈД Инфо центар (март 2020. године)	62
6.3.	Упозорење упућено јавности поводом напада на ПРАЈД Инфо Упозорење упућено јавности поводом инцидента који се догодио на протесту средњошколаца у Лесковцу (март 2020. године)	63
6.4.	Упозорење упућено јавности поводом недопустивих увреда Душана Савића на рачун ЛГБТ особа (март 2021. године)	63
6.5.	Упозорење упућено јавности поводом недозвољеног таргетирање ЛГБТ популације као преносилаца „мајмунских богиња“ (мај 2022. године)	63
6.6.	Упозорење упућено јавности поводом говора епископа Никанора у којем се позива на физичко насиље, дискриминацију и мржњу према ЛГБТ особама (август 2022. године)	63
6.7.	Упозорење упућено јавности поводом увредљиве песме коју су извели глумац и члан председништва Покрет слободних грађана Сергеј Трифуновић и чланови Покрета уједињених фантома (фебруар 2023. године)	64
6.8.	Упозорење упућено јавности поводом изјава датих током изборне кампање, а које садрже елементе говора мржње према припадницима ЛГБТ заједнице (децембар 2023. године)	64
6.9.	Упозорење упућено јавности и осуда напада на ПРАЈД инфо центар (јануар 2024. године)	65

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Поштовани читаоци и читатељке,

Повереник за заштиту равноправности од оснивања предано ради на заштити од дискриминације и на унапређењу равноправности наших грађана и грађанки, доприносећи очувању друштва у чијим су темељима поштовање људских права, толеранција и уважавање различитости. Зато константно позивамо и охрабрујемо све оне који су се суочили са неједнаким третманом да нам се обрате, али предузимамо и низ превентивних активности, јер савремено друштво подразумева континуирано стварање услова за остваривање равноправности свих грађана и грађанки.

Најједноставније речено, дискриминација представља неједнако поступање према појединцу или некој групи на основу њиховог стварног или претпостављеног личног својства, и за последицу има неједнакост у шансама да остваре Уставом и законом загарантована права. Дискриминација може бити директна или индиректна, намерна или почињена из незнања. Може је извршити свако - шалтерски радник у градској управи, орган јавне власти, судија, лекар, наставник, полицајац., и може се десити било где - на послу, у школи, факултету, болници, на стадиону, пред органима јавне власти, у градском превозу, на улици....

Претходних година објавили смо више тематских зборника, како бисмо стручној и општој јавности пружили увид у рад и резултате рада институције Повереника у поступању по притужбама и при имплементацији антидискриминационих прописа када је реч о дискриминацији и заштити од дискриминације. Пред вама је један такав зборник мишљења, препорука и упозорења донетих у периоду од 1. јануара 2018. до 31. децембра 2024. године, овога пута на основу једног личног својства, а то је сексуална оријентација и родни идентитет. У зборнику се налазе сажетци мишљења и препорука донетих по притужбама (датих по учесталости навођења у појединим областима друштвеног живота), препоруке мера органима јавне власти и другим лицима за остваривање равноправности и заштиту од дискриминације, мишљења на нацрте закона, примери стратешких парница, кривичних пријава, као и упозорења упућених јавности на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације. То су уједно најважнији инструменти које Повереник користи у заштити равноправности и борби против дискриминације, у складу са Законом о забрани дискриминације.

Иако Повереник не прима већи број притужби на основу овог личног својства и по правилу притужбе у већем броју подносе организације цивилног друштва, уверена сам да управо овај Зборник може допринети да стручна и шира заинтересована јавност боље разуме феномен дискриминације и одговор на њу, али и увиде изазове из реалног живота са којима се поједини суграђани суочавају.

У жељи да у ограниченом обиму овог зборника представимо што већи број случајева из наше праксе, али и вођени идејом бриге о природним ресурсима и очувању и заштити животне средине, и овог пута смо случајеве из праксе представили кроз сажетке мишљења и препорука, испод којих се налази QR код који скенирањем води на линк интегралне верзије документа на нашем сајту (www.ravnopravnost.gov.rs). Такође, сви акти су анонимизовани у складу са Правилником о замени и изостављању (псеудонимизацији) података.

Обраћања грађана и организација цивилног друштва видимо као знак поверења, што уз велики проценат поступања по нашим препорукама, обавезује да поверење оправдамо, останемо посвећени заштити људских права и даље радимо на превенцији дискриминације. Нама у институцији један овакав преглед аката, који смо са великом посвећеношћу израдили, представља подстрек за наставак интензивног рада на даљем унапређивању равноправности. Не заборавимо, не постоји друштво у ком се сви залажу и боре за исте вредности, али спремност да разумемо једни друге представља кључни корак ка равноправности

Бранкица Јанковић

повереница за заштиту равноправност

1. МИШЉЕЊА И ПРЕПОРУКЕ ДОНЕТЕ У ПОСТУПКУ ПО ПРИТУЖБАМА ПОДНЕТИМ ЗБОГ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ПО ОБЛАСТИМА

1.1. Дискриминација у области јавног информисања и медија

1.1.1. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ у име групе лица против психотерапеута Ј.Ф. због изјаве дате у јутарњем програму на телевизији „П“ којом се дискриминишу припадници ЛГБТ заједнице

Мишљење је донето поводом притужбе Удружења „Д.С.З“, поднете у име групе лица против психотерапеута Ј. Ф. због изјава које је дао као гост у јутарњем програму на телевизији „П“. У притужби је наведено да је Ј. Ф. током гостовања у јутарњем програму дана, истополну сексуалну оријентацију изједначио са зоофилијом и да је назвао нереалном и неприродном, као и да је истополно сексуално оријентисане особе назвао особама које неће да развију своје људске потенцијале и да се развијају као људска бића, те да је својим изјавама сугерисао да је истополна сексуална оријентација болест чиме је понизио припаднике ЛГБТ заједнице и извршио акт дискриминације на основу сексуалне оријентације као личног својства. У изјашњењу Ј. Ф. између осталог је наведено да наводе из притужбе у целости одбацује, да је у поменутој емисији гостовао на позив редакције Јутарњег програма ТВ „П“, и да је тема емисије била зоофилија, као и да се пажљивим преслушавањем емисије може утврдити да својим изјавама ни на који начин није извршио акт дискриминације на основу личног својства – сексуалне оријентације; да је у емисији навео „да његове колеге психолози не би смели да буду толико исполитизовани, те да уколико геј лоби или неки други лоби плаћа нешто да се то узме здраво за готово, да се ствара илузија да је то реално и природно, а људи не развијају своје људске потенцијале“. Даље је навео да током емисије геј лоби није навео као јединствени, нити је истополно сексуалну оријентацију навео као популацију која не жели да искористи своје људске потенцијале, већ се то, напротив, односило на сексуално девијантна понашања као што су зоофилија, педофилија и др. Истакао је да свако има право да бира своју сексуалну оријентацију, па тако и он сматра да има право да говори из позиције струке и науке, али се извињава уколико је ненамерно повредио нечију оријентацију и тиме допринео да се осете дискриминисаним. Повереник за заштиту равноправности је спровео поступак у ком је разматрао наводе из притужбе и изјашњења, снимак емисије јутарњег програма, као и поруке које је Ј. Ф. послао. Приликом анализе изјава, Повереник је узео у обзир праксу Европског суда за људска права, просторни и временски контекст у којем су изјаве дате, као и значај слободе изражавања, са једне стране, али и положај ЛГБТ популације у нашем друштву, са друге стране. Поред тога узета је у обзир и чињеница да су изјаве Ј. Ф. дате на телевизији са националном фреквенцијом. У поступку је утврђено да је говорећи о појави зоофилије, на питање водитеља да ли тако нешто постоји, у делу 2,50 - 3,39 минута, између осталог изјавио: „Сигурно да постоји и то спада у домен сексуалних девијација. Причао сам некад и раније везано за то да је хомосексуалност једино изопштено из те класификације, сад ево причамо о зоофилији, то је нешто што је актуелно, што ће тек да буде актуелно јер то су трендови светски као са педофилијом, као са проституцијом и тако даље.“ Поред тога у наставку емисије је истакао: „не знам геј лоби, овакав лоби, плаћа све то и негде се ствара илузија да је све то негде реално. У принципу није реално, у принципу није ни природно“. Имајући у виду целокупан контекст изјава које је Ј. Ф. дао у гостовању у јутарњем програму, Повереник за заштиту равноправности је утврдио да су том приликом изражене идеје и ставови који су узнемиравајући и понижавајући и којима се вређа достојанство особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне,

чиме се ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење, због чега је дао мишљење да је Ј. Ф. прекршио одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. Због тога је Ј. Ф. препоручено да путем средстава јавног информисања упуту јавно или писано извињење подносиоцима притужбе због дискриминације припадника и припадница ЛГБТ популације у року од 15 дана од дана пријема овог мишљења са препоруком, као и да убудуће не даје изјаве којима се вређа достојанство припадника и припадница ЛГБТ популације.

(бр. 07-00-444/2017-02, датум: 25. I 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-po-prituzbi-d-s-z-protiv-j-f-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orijentacije-u-sferi-medija/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.2. Мишљење по притужби поднетој од стране У.Р. и Ц. Против Г.Б- Секретаријата за информисање због неподржавања пројекта подносиоца притужбе

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе У.Р.и.Ц која је поднета против Г.Б – Секретаријата за информисање, због дискриминације на основу сексуалне оријентације. У притужби је између осталог наведено да је Г.Б – Секретаријат за информисање спровео Конкурс за суфинансирање производње медијских садржаја из области јавног информисања на територији Г.Б. у 2017. години и донео Решење о расподели средстава којима није подржан пројекат подносиоца притужбе „Повећање видљивости ЛГБТ културе“. У образложењу ове одлуке наведено је „да се пројектом не остварује шири значај информисања становништва на територији Г.Б, чиме се не остварује намена конкурса“. Према мишљењу подносиоца притужбе, тражење „ширег значаја информисања становништва на територији Г.Б“ од једног мањинског медија и пројекта намењеног мањинској групи, представља кршење права и дискриминацију ЛГБТ популације на основу сексуалне оријентације. У изјашњењу и допуни изјашњења Г.Б – Секретаријата за информисање, између осталог, наведено је да се приликом оцене пројекта узимају у обзир сви критеријуми прописани конкурсом, те разрађеност пројекта, његов циљ, намена и циљне групе, као и да се сваки пројекат сагледава у целини. Учесници конкурса који су добили средства за суфинансирање пројекта остварују намену конкурса испуњењем свих критеријума, као и усклађеношћу пројектних активности са циљем и буџетом пројекта. У изјашњењу је, такође, наведено да се оцена да ли је неки пројекат допринео унапређењу информисања и равноправности одређене друштвене групе, даје по завршетку пројекта. Г.Б. је у свом изјашњењу истакао да је ранијих година суфинансирао пројекте различитих удружења која се баве заштитом права ЛГБТ популације. Повереник за заштиту равноправности најпре констатује да су у току поступка анализирани само они наводи из притужбе и изјашњења који су од значаја за утврђивање дискриминације. Наводи који се односе на евентуалне пропусте у раду или поступању за које су надлежни други државни органи, нису узети у разматрање. У току поступка је утврђено да је Г.Б. расписао конкурс за суфинансирање производње медијских садржаја, те да су конкурсом прописани критеријуми

које сваки пројекат мора да испуни, а у које између осталог спадају и мера у којој је предложена пројектна активност подобна да оствари јавни интерес у области јавног информисања и мера пружања веће гаранције привржености професионалним и етичким медијским стандардима. У поступку је утврђено да Г.Б. као јединица локалне самоуправе, има право да средства из свог буџета определи за суфинансирање пројеката у области јавног информисања, те може, поред критеријума који су прописани Законом о јавном информисању и медијима, као и Правилником о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања, да пропише и додатне критеријуме за оцену пројеката у циљу остваривања намене конкурса. Такође, анализом критеријума који су постављени конкурсима у 2016. и 2017. години, утврђено је и да су прописани критеријуми за оцену пројеката у обе године истоветни. Из чињенице да подносилац притужбе није добио средства на конкурс не може се закључити да је то у вези са сексуалном оријентацијом ЛГБТ особа чија права ова организација заступа, посебно имајући у виду да је Г.Б. током претходних година суфинансирао пројекте ЛГБТ организација, укључујући и пројекат подносиоца притужбе. Стога, може се констатовати да се постављени критеријуми из конкурса који је расписан 2017. године, не могу сматрати препреком за суфинансирање пројекта подносиоца притужбе. Имајући у виду наведено, Повереник за заштиту равноправности дао је мишљење да Г.Б. – Секретаријат за информисање, расписивањем и спровођењем јавног конкурса за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања у 2017. години није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-00456/2017-02, датум: 28. II 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-po-prituzbi-u-r-i-c-protiv-g-b-sekretarijata-za-informisanje-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orijentacije/>

1.1.3. Мишљење по притужби поднетој од стране организације Р.И.Ц. из Београда против директора ФК „Ц.З“, З.Т. због дискриминаторних изјава које је дао везано за припаднике ЛГБТ популације

Мишљење је донето у поступку по притужби организације Р.И.Ц. из Београда против директора ФК „Ц.З“ З.Т. због дискриминације на основу сексуалне оријентације. У притужби је наведено да је З.Т. у интервјуу за портал М. изјавио да у Ц.З. не би довео играча хомосексуалне оријентације. У изјашњењу на наводе из притужбе З.Т. није оспорио аутентичност изјаве, навео је да је изјаву дао у лично име, да је толерантна личност, да никада играчи нису упитани да се изјасне о сексуалној оријентацији као и да би лично заштитио свакога ко би се у том смислу изјаснио. У току поступка утврђено је да З.Т. као директор ФК „Ц.З“, има фактички утицај на политику запошљавања, као и да је спорна изјава пренета аутентично. Због тога је Повереник за заштиту равноправности дао мишљење да је изјавом да не би довео играча другачије сексуалне оријентације, З.Т. прекршио одредбе члана 6. Закона о забрани дискриминације. Због тога је Повереник препоручио З.Т. да се састане са представницима једне организације цивилног друштва која се бави заштитом људских права како би се упознао са проблемима са којима се суређу припадници ЛГБТ популације и механизмима за заштиту њихових људских права, као и да убудуће води рачуна да приликом давања изјава у медијима не крши прописе који забрањују дискриминацију.

(бр. 07-00-9/2018-02, датум: 5. IV 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-5-18/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.4. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против одговорног уредника дневног листа ББ, поводом дискриминаторне насловне стране тог листа

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе удружења АА, поднете против одговорног уредника дневног листа ББ, поводом насловне стране тог листа објављене 14. новембра 2017. године, на којој је приказана слика трудног мушкараца, уз наслов: „Спречимо болештину. Мушкарци у Србији ће рађати децу“, као и поводом текста на седмој страни ових новина, под називом: „Држава ово никако не сме да дозволи. Болесно. У Србији ће ускоро и мушкарци рађати“. У притужби је, између осталог, наведено да се кроз наведене наслове, могућност транс жена да рађају смешта у контекст ненормалности и недвосмислено се инсистира на потреби за дискриминацијом транс особа, док је у изјашњењу, између осталог, наведено да је садржина притужбе удружења АА неоснована, јер не стоји тврдња да је дневни лист својим чињењем повредио било који члан Закона о забрани дискриминације, па самим тим није дискриминисао грађане Србије по било ком основу. Анализом насловне стране дневних новина као и наслова текста објављеног на страни седам, 14. новембра 2017. године, изражене су идеје и ставови који су узнемирујући и понижавајући и којима се вређа достојанство трансродних особа, чиме је створено понижавајуће и увредљиво окружење. Имајући у виду да је Законом о јавном информисању и медијима прописано да одговорни уредник одговора за садржај који уређује, Повереник је дао мишљење да је насловницом „Спречимо болештину. Мушкарци у Србији ће рађати децу“ и насловом текста на 7. страни новина „Држава ово никако не сме да дозволи. Болесно. У Србији ће ускоро и мушкарци рађати децу“, објављеним 14. новембра 2017. године, одговорни уредник ББ, прекршио одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. Због тога је одговорном уреднику дневног листа ББ, препоручено да објави извињење трансродним особама у дневном листу у року од 15 дана од дана пријема овог мишљења са препоруком, као и да убудуће не објављује садржаје којима се ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење за трансродне особе.

(бр. 07-00-137/2018-02, датум: 30.V 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/132-18-prituzba-udruzenja-gradjana-protiv-dnevnog-va/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.5. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „Д.С.З“ против Б. Д. а поводом текста под називом „У одбрану природне породице“

Мишљење је донето поводом притужбе удружења „Д.С.З.“ против В.Д, а поводом текста објављеног 12. јануара 2018. године под насловом „У одбрану природне породице“ на сајту www.... Повереник за заштиту равноправности је спровео поступак у којем је разматрао наводе из притужбе и изјашњења, текст аутора В.Д, као и поруке које шаље, узимајући у обзир просторни и временски контекст. Повереник за заштиту равноправности истиче да је приликом поступања у овом предмету имао у виду значај и улогу подстицања различитих ставова и мишљења у једном друштву, али и рестриктивно прописане границе слободе говора и праксу Европског суда за људска права у сличним случајевима. Посебно је анализиран аспект јавног изражавања вере и убеђења, односно право на слободу вероисповести у односу на право на слободу од дискриминације. Сагледавајући целокупан контекст текста аутора В.Д, посебно у односу на изјашњење које је дао, термина који се у тексту наводе, као и порука коју он шаље, Повереник је дао мишљење да су ставови у тексту „У одбрану природне породице“, узнемиравајући, понижавајући и представљају повреду достојанства групе лица на основу личног својства, чиме су прекршене одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. Повереник је В.Д. дао препоруку да на свом сајту упути јавно извињење особама другачије сексуалне оријентације, као и да се убудуће уздржи од поступака и изјава којима се крше прописи о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-293/2018-02, датум: 19. VI 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/284-18-d-s-z-protiv-v-d-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-javnog-informisanja-i-medija/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.6. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „Р.И.Ц“ и „G.L“ против Ненада Поповића поводом изјаве коју је дао везано за вест под називом „Роко има две маме, а Ана двојицу тата: Прва геј сликовница осваја регион, у плану и на српском“

Мишљење је донето поводом притужби удружења „Р.И.Ц“ и „G.L“ поднетих против Ненада Поповића, министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој. У притужби је наведено да је министар Ненад Поповић, на свом Твитер налогу, поводом вести „Роко има две маме, а Ана двојицу тата: Прва геј сликовница осваја регион, у плану и на српском“, објављене у једном дневном листу, изјавио следеће: „У тренутку када се као држава боримо на све начине да подржимо рађање, из Хрватске нам увозе геј сликовнице! То под хитно треба зауставити! Морамо да станемо на пут онима који желе да нас убеди да је у реду да „РОКО ИМА ДВЕ МАМЕ, А АНА ДВОЈИЦУ ТАТА“. Подносиоци притужби сматрају да су на овај начин дискриминисани грађани и грађанке Републике Србије другачије сексуалне оријентације, укључујући оне који планирају или већ имају децу, јер истополне породице у Србији постоје без обзира на одсуство правне регулативе. У изјашњењу министра Ненада Поповића наведено је да ова изјава представља његов лични став, изнет на његовом личном налогу на друштвеној мрежи Твитер и не представља став Владе Републике Србије, те да је Србија демократско друштво у којем се сваком грађанину гарантује право на слободу изражавања мишљења, пре свега чланом 43. Устава Републике Србије. Истакао је да његова изјава не представља било какву дискриминацију, нити дискриминаторно поступање које се заснива на сексуалној оријентацији, да није имао намеру да изношењем таквог става било кога увреди, те да жали ако се неко нашао увређеним. Повереник за заштиту равноправности спровео је поступак у којем је разматрао наводе из притужби и изјашњења, садржај изјаве министра Ненада Поповића, као и поруке које је министар Поповић послао. Приликом анализе изјаве, Повереник је узео у обзир значај слободе изражавања, са једне стране, али и забрану узнемиравања и понижавајућег поступања које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење, са друге стране. Повереник је дао мишљење да је министар Ненад Поповић повредио одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. Министру Ненаду Поповићу је дата препорука да објави писано извињење припадницима и припадницама ЛГБТ популације у року од 15 дана од дана пријема овог мишљења са препоруком, те да се убудуће уздржи од давања изјава, ширења идеја и ставова којима се омаловажавају припадници ЛГБТ популације и подржавају предрасуде према маргинализованим друштвеним групама.

(бр. 07-00-368/2018-02, датум: 2. VIII 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/r-i-c-i-g-l-protiv-ministra-bez-portfelja-zaduzenog-za-inovacije-i-tehnoloski-razvoj-nenada-popovica-na-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-javna-sfera-opstajavnost-cir/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.7. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ против одговорног уредника магазина „М.Т: И.и.З“, М.Б, поводом текста „Куда иде овај свет?“ у којем се шире предрасуде према лицима другачије од хетеросексуалне сексуалне оријентације

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе удружења „Д.С.З“, поднете против одговорног уредника „М.Т: И.и.З“, М.Б. Притужба је поднета поводом текста „Куда иде овај свет?“ објављеног 3. маја 2018. године у електронском издању овог магазина. У притужби је, између осталог, наведено да се поменути текст шире предрасуде према лицима другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне, представљајући их као мањину која управља већином, те да је у тексту наведено да треба „пружити отпор ужасном плесу смрти, дивљању Содоме и Гоморе, педерастичкој, геј браковима, агресивној трансексуалној пропаганди и педофилији“. У изјашњењу на притужбу је, између осталог, наведено да је одредбом члана 10. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода прописано да свако има право на слободу изражавања. Истакнуто је да слобода поседовања сопственог мишљења представља предуслов за друге слободе које су гарантоване чланом 10. Конвенције и да ово право ужива скоро апсолутну заштиту у смислу да се на њу не могу применити могућа ограничења наведена у ставу 2. члана 10. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, те да досадашња пракса Европског суда за људска права јасно наводи да у вези слободе поседовања сопственог мишљења, било каква ограничења у односу на ово право нису у складу са природом демократског друштва. Повереник за заштиту равноправности спровео је поступак у којем је разматрао наводе из притужбе и изјашњења, садржај текста „Куда иде овај свет?“ објављен у „М.Т: И. и З“, поруке које су овим текстом послате, као и праксу Европског суда за људска права. Приликом анализе идеја и ставова изнетих у овом тексту, Повереник је узео у обзир значај слободе изражавања, са једне стране, али и забрану узнемиравања и понижавајућег поступања прописану одредбом члана 12. Закона о забрани дискриминације, са друге стране. Приликом доношења мишљења Повереник је имао у виду и одредбу члана 48. став 3. Закона о јавном информисању и медијима којим је прописано да одговорни уредник за поједино издање, рубрику, односно програмску целину одговара за садржај који уређује, као и члан 75. наведеног закона којим је прописана забрана објављивања идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу, због њихове сексуалне опредељености или другог личног својства, без обзира на то да ли је објављивањем учињено кривично дело. Повереник је дао мишљење да су идејама и ставовима изнетим у тексту „Куда иде овај свет?“, објављеном у електронском издању „М.Т: И. и З“ од 3. маја 2018. године, повређене одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. Због тога је одговорном уреднику „М. Т: Истине и заблуде“ препоручено да у „М.Т: И. и З“ објави извињење припадницима ЛГБТ популације, у року од 15 дана од дана пријема овог мишљења са препоруком, те да убудуће не објављује прилоге којима се ствара страх или непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење за припаднике ЛГБТ популације.

(бр: 07-00-390/2018-02, датум: 2. VIII 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/rs/381-18-misljenje-po-prituzbi-dsz-protiv-mb-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-javnog-informisanja-mediji/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.8. Мишљење по притужби поднетој од стране организације АА против ББ поводом изјаве дате у емисији „Интервју“

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе организације „АА“ поднете против ББ, поводом изјава које је дао у емисији „Интервју“ независне медијске продукције „Балкан инфо“ 3. новембра 2018. године. У притужби је између осталог наведено да је ББ, у разговору са водитељем, а поводом питања у вези са „белом кугом“ и образовним системом у Републици Србији, изнео ставове који представљају говор мржње и узнемиравање и понижавајуће поступање према припадницима/цама ЛГБТ популације. ББ упућен је захтев за изјашњење на наводе притужбе, међутим, иако је обавештен о доспелој пошиљци, није је презуео. У току поступка утврђено је да је ББ, током гостовања у емисији „Интервју“ независне медијске продукције „Балкан инфо“ 3. новембра 2018. године, изјавио следеће: „Сад постоје страшне ствари, имам тату и тату и маму и маму, те катастрофе да нам уђу у школе, да нам трују децу“ и „Извините, ја сам патријархално васпитан. Не знам да ли то може да се врати у нормалу... Ма какве црне европске вредности!? Ако су европске вредности педери“. Оваквим изјавама, ББ је послао поруку гледаоцима/тељкама да је „страшно“ и „катастрофа“ да постоје истополни родитељи, те да информације о истополном родитељству не треба да постану саставни део образовног система у Србији, јер би се на тај начин „тровала“ деца. Такође, он је припаднике/це ЛГБТ популације назвао увредљивим називом „педери“ и указао да је сексуална оријентација другачија од хетеросексуалне супротна вредностима за које се треба залагати. На овај начин, ББ је узнемирио и понизио припаднике/це ЛГБТ популације и створио непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење. Међутим, током интервјуа, ББ је отишао и корак даље у узнемиравању и понижавању припадника/ца ЛГБТ популације. Наиме, он је на питање водитеља да ли је видео сликовнице (о истополним породицама) одговорио: „Јесам, кад сам то видео шокирао сам се ... Па то треба стрељати, стрељати буквално, те мајсторе који се тако чмаришу по Европи, извините што сам груб и прост, али стрељати...“. На овај начин, спомињући реч „стрељање“ у неколико наврата, наглашавајући је речју „буквално“, ББ је подстакао мржњу према припадницима/цама ЛГБТ популације и позвао на њихов линч. Стога, Повереник за заштиту равноправности дао је мишљење да је ББ, изјавама датим у емисији „Интервју“ независне медијске продукције „Балкан инфо“, 3. новембра 2018. године, повредио одредбе члана 11. и 12. Закона о забрани дискриминације, те му је препоручено да упути јавно извињење припадницима/цама ЛГБТ популације у року од 15 дана од дана пријема овог мишљења са препоруком, као и да убудуће води рачуна да приликом давања изјава у медијима не повређује прописе који забрањују дискриминацију.

(бр. 07-00-1395/2018-02, датум: 4. III 2019)

<https://ravnopravnost.gov.rs/1201-18-utvdjena-diskriminacija-lgbt-u-medijima/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.9. Мишљење по притужби поднетој од стране организације цивилног друштва против интернет портала због коментара на вести који садрже говор мржње према ЛГБТ особама

Мишљење је донето у поступку по притужби организације цивилног друштва против портала... због дискриминације на основу сексуалне оријентације. У притужби је наведено да је на портал... објављено више коментара на вести, који садрже говор мржње према ЛГБТ особама. У изјашњењу на притужбу, портал... није оспорио да су наведени коментари објављени, али је наведено да привредно друштво... упућује искрено извињење због настале ситуације, да апсолутно не подржава било који вид дискриминације и да је против навођења, подстрекавања или позивања на насиље и противи се сваком узнемиравању и понижавајућем поступању које има за циљ повреду достојанства лица или групе лица на основу било којег личног својства, као и да подржава борбу ЛГБТ популације за заштиту и унапређење права и оснаживање ЛГБТ особа, те да су мишљења у коментарима испод вести приватна мишљења аутора коментара и не представљају ставове редакције портала... У изјашњењу су истакли да је у конкретном случају дошло до ненамерне грешке, зато што је члан редакције запослен у техничкој служби и који врши контролу коментара, био одсутан из здравствених разлога, а да због великог обима посла, остали запослени привремено преузимају део посла одсутних колега, па је тако дошло до наведеног пропуста, као и да су одмах по указивању уклоњени сви непримерени коментари и предузете све мере да се ситуација не понови. У току поступка утврђено је да су на портал... објављени коментари којима се вређа достојанство ЛГБТ особа, али и они којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против особа другачије сексуалне оријентације. Због тога је Повереник за заштиту равноправности дао мишљење да је објављивањем ових коментара портал... повредио одредбе члана 6. а у вези са чл. 11. и 12. Закона о забрани дискриминације и дао препоруку овом електронском portalу да предузме мере како би се унапредио систем модерације коментара на portalу и спречило објављивање садржаја који су у супротности са антидискриминационим прописима.

(бр.07-00-174/2019-02, датум: 29. V 2019)

<https://ravnopravnost.gov.rs/rs/36024/>

● По овој препоруци је поступљено

1.1.10. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против
Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање
и односе с верским заједницама због дискриминације
приликом оцењивања предлога пројекта

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе АА против Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама, због дискриминације на основу сексуалне оријентације и пребивалишта. У притужби је између осталог наведено да је оцењивању пројекта АА приступљено са предрасудама јер је у питању пројекат намењен ЛГБТ популацији и зато што је подносилац пројекта из Београда, да није подржан ниједан пројекат који је за циљну групу имао ЛГБТ популацију, као и да је подржан само један пројекат који је поднет од стране правног лица регистровано ван територије Војводине. У изјашњењу и допуни изјашњења наведено је да су сви пројекти оцењивани на исти начин, без обзира ко је њихов предлагач и где му је седиште, а за подршку су предложени само они пројекти који су у целости испуњавали оба критеријума предвиђена Правилником о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области информисања и то у свим елементима који се на основу тих критеријума посебно оцењују. Даље је наведено да пројекат АА није у потпуности задовољио први критеријум предвиђен правилником и то у елементима који се посебно оцењују: заступљеност иновативног елемента у пројекту и новинарско-истраживачког приступа, усклађеност планираних активности са циљем, очекиваним резултатима и потребама циљних група и мерљивост индикатора који омогућавају праћење реализације пројекта. Такође је наведено да је утврђено да се једина активност пројекта АА заснива на објављивању 30 интервјуа у шест бројева часописа, што представља класичан новинарски метод, да је један од циљева пројекта смањење социјалне дистанце према ЛГБТ популацији у Војводини, а као примарна циљна група пројекта су предвиђени ЛГБТ организације, ЛГБТ популација и културни центри, кафић и места где се дистрибуира Оптимист магазин, а не део популације на чије ставове, свест и понашање је потребно деловати, односно који социјалну дистанцу према ЛГБТ популацији потенцијално успостављају. У току поступка је утврђено да је Покрајински секретаријат изнео аргументе који, на основу утврђеног чињеничног стања, доказују да је стручна комисија ценила испуњеност критеријума прописаних правилником. Повереник није улазио у оцену одлуке конкурсне комисије да ли пројекат АА испуњава критеријуме прописане Правилником о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања, јер то није у надлежности Повереника већ других органа који врше надзор над применом ових прописа. С тим у вези, у току поступка је утврђено да је одлука Покрајинског секретаријата да не подржи пројекат АА заснована на оцени испуњености прописаних критеријума и да није у узрочно-последичној вези са било којим личним својством подносиоца притужбе. Због свега наведеног, Повереник за заштиту равноправности дао је мишљење да Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама АП Војводине није прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-337/2019-02, датум: 17. IX 2019)

<https://ravnopravnost.gov.rs/rs/796-19-prituzba-organizacije-aa-protiv-pokrajinskog-sekretarijata-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orijentacije/>

1.1.11. Мишљење по притужби поднетој од стране организације
цивилног друштва против АА поводом изјава датих и
емитованих у јутарњем програму Телевизије „“

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе организације цивилног друштва „....“ поднете против АА, поводом изјава које је дао у емисији „....“, емитованој у јутарњем програму на Телевизији „....“, 18. марта 2020. године. У притужби је између осталог наведено да је АА, својим изјавама, изнетим у поменутој емисији, у вези са коментарисањем узрока настанка пандемије изазване Корона вирусом, учинио тешки облик дискриминације из члана 13. Закона о забрани дискриминације. У изјашњењу на наводе из притужбе АА, између осталог, навео је да је идеолошки и политички, отворени противник искључивости, нетрпељивости, дискриминације и сваког облика насиља, као и да је изречени став у назначеној емисији базиран на његовим духовним и етичким принципима, „без икакве претензије на подстицање нетрпељивости према назначеној популацији“. У току поступка утврђено је да је АА, током гостовања у емисији „....“, емитованој у јутарњем програму на Телевизији „....“, 18. марта 2020. године, објашњавајући разлоге настанка пандемије Корона вирусом, изјавио следеће: „Разуларила се људска врста, неподношљиви су не само поремећаји, већ и охолост у поремећајима, гордост у поремећајима, друго видите и сав овај свијет који је почео и ове друге девијације, попут хомосексуализма, што се кроз целокупну повијест људске цивилизације сматрало неморалним, не да је постало морално, у перцепцији званичности, него и горе од тога, као виша вриједност, то је постало мјера, да ако ви немате геј параду, ви сте заостали, уколико не подржавате геј параду, ви сте ретроградни.....људи моји то је катастрофа! Вјерујте ми, ја сам предосјећао да ће нешто да се деси.“ На питање водитељке да ли пандемија вируса корона можда представља начин да људи пре свега постану бољи, АА је одговорио да то представља „уређивање људи силом“. С обзиром да је датом изјавом хомосексуалност стављена у контекст болести и девијације, те да су овакви ставови узнемиравајући, стварају страх, непријатељско и увредљиво окружење за особе другачије сексуалне оријентације, као и да је изјава дата у средствима јавног информисања због чега је доступна широком аудиторијуму, Повереник за заштиту равноправности је дао мишљење да је АА, датим изјавама повредио одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. С тим у вези, Повереник за заштиту равноправности је препоручио АА да се састане са представницима једне организације цивилног друштва која се бави заштитом људских права како би се упознао са проблемима са којима се суређу припадници ЛГБТ популације, као и какве последице по њих изазивају изјаве које стварају непријатељско и увредљиво окружење у свакодневном животу, као и да убудуће води рачуна да се приликом давања изјава у медијима придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-219/2020-02, датум: 12. II 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/rs/649-20-utvrdjeno-diskriminatorno-postupanje-po-osnovu-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци није поступљено

**1.1.12. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења
АА против новинарке ББ из Ниша поводом изнетих
ставова којима се вређа достојанство ЛГБТ особа**

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе удружења АА поднете против ББ, новинарке телевизије ВВ из Ниша. У притужби је, између осталог, наведено да је новинарка ББ, 4. децембра 2019. године, у оквиру јутарњег програма када је приказана ТВ колума „М.ћ., изнела ставове којима се вређа достојанство ЛГБТ лица и ствара непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење. У изјашњењу на притужбу ББ је навела да је „М.ћ.“ колумна чији је аутор неколико година уназад, а да као основ увек има неку званично објављену информацију коју затим коментарише из свог угла гледања, као и да је њена суштина и основна нит промишљања Екологија духа, а не дискриминација полне оријентације. У току поступка утврђено је да је 4. децембра 2019. године у јутарњем програму телевизије ВВ, приказана колумна „М.ћ.“ у којој је новинарка ББ изнела своја схватања и мишљење у вези неколико различитих друштвених догађаја. Такође, утврђено је да су наводи ББ из ове колумне у целости пренети у текст под називом: „Што да не кажем – Еколгуја духа“ који је објављен 4. децембра 2019. године на сајту Градског портала 018. Овом приликом, између осталог, новинарка ББ, је, питајући се, „хоће ли неко да проговори о загађивачима људских душа и умова, или ћемо сви да ћутимо, лагано се претварајући у амебе“, навела: „А ми то већ јесмо. Сви ми, који гледамо Задруге и Парове, којима је лажна слика на фејсу највеће животно достигнуће, сви ми који смо жене а својој (бог те пита како дошлој на свет деци) бивамо очеви, сви ми који урламо и скачемо на некаквим геј парадама промовишући ненормалност, као нормалност, сви ми који смо залутали у погрешну улицу јер нас је неко тамо упутио, обећавајући нам брда и долине. Сви смо ми амебе, којима управља највећи загађивач људских душа и умова, а коме смо потребни такви какви смо постали да би га слепо следили.“ Повереник за заштиту равноправности спровео је поступак у ком је разматрао наводе из притужбе и изјашњења, ставове и мишљења новинарке ББ које је изнела у својој колумни, релевантне домаће и међународне правне прописе, као и ставове и праксу Европског суда за људска права. Приликом анализе идеја и ставова које је изнела новинарка ББ, Повереник је најпре имао у виду да право на слободу изражавања није неограничено, те да је заштита угледа и права других једно од легитимних ограничења овог права. Анализирајући посебно наводе ББ: „Сви ми који на некаквим геј парадама урламо и скачемо, промовишући ненормалност, као нормалност“, Повереник је указао да овакав став ЛГБТ особе ставља у контекст ненормалности и болести, иако је Светска здравствена организација још 1990. године уклонила хомосексуалност са листе болести. Такође, стављати особе другачије сексуалне оријентације у било какав контекст болести и ненормалности, дискриминаторно је, увредљиво и понижавајуће. Овакви ставови и идеје подстичу дискриминацију и стигматизацију припадника ЛГБТ популације и осећај изолованости од већинске популације само зато што је њихова сексуална оријентација другачија од хетеросексуалне. Поред тога, Повереник је истакао да новинарка ББ има потпуно право и слободу да коментарише и да изрази свој став о одређеној друштвеној појави, али је недопустиво да се став о одређеној друштвеној појави, колико год тај став био критикујући, исказује увредом целе једне друштвене групе само због тога што имају одређено лично својство, као што је, у конкретном случају, сексуална оријентација. Због тога је Повереник донео мишљење да идејама и ставовима које је новинарка ББ изнела у својој колумни која је емитована 4. децембра 2019. године у јутарњем програму телевизије ВВ и тексту под називом „Што да не кажем – екологија духа“, који је објављен на Градском порталу 018, повређен члан 12. Закона о забрани дискриминације. Повереник је препоручио ББ да приликом следећег емитовања своје колумне упути извињење особама другачије сексуалне оријентације због изнетих ставова који представљају повреду достојанства групе лица на основу личног својства, као и да се убудуће суздржи од изјава које представљају дискриминацију лица на основу било ког личног својства.

(бр. 07-00-128/2020-02, датум: 12. II 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-je-doneto-u-postupku-povodom-prituzbe-udruzenja-aa-podnete-protiv-bb-novinarke-televizije-vv-iz-nisa/>

● По овој препоруци је поступљено

1.1.13. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења ДД против АА, уредника српске странице портала ... поводом текста под насловом „Закон о истополним партнерствима“

Мишљење је донето поводом притужбе удружења против АА, уредника српске странице портала ..., а поводом текста под насловом „Закон о истополним партнерствима“, поднаслов „Како идеолошки колонизатори кувају жабу у Србији“ на сајту www.....com/sr. У изјашњењу А. А. је наведено да је у тексту изразио своју веру и уверења и позвао се на забрану дискриминације и слободу мисли, савести и вероисповести које су загарантоване Уставом. Повереник за заштиту равноправности је спровео поступак у ком је разматрао наводе из притужбе и изјашњења, наведени текст, као и поруке које шаље. Повереник за заштиту равноправности истиче да је приликом поступања у овом предмету имао у виду значај слободе мисли и вероисповест, као и слободу мишљења и изражавања, али и рестриктивно прописане границе слободе говора и праксу Европског суда за људска права у сличним случајевима. Повереник је посебно имао у виду да право на слободу вероисповести, подразумева првенствено слободу уверења и обављања верских обреда, промене вере и испољавање вере, али не сме служити као изговор за повреду права других и дискриминацију, као што ни слобода говора, без обзира на начин изношења и објављивања идеја и ставова не сме да буде изговор за дискриминацију. Сагледавајући целокупан контекст текста, Повереник је дао мишљење да су ставови у тексту „Закон о истополним партнерствима“, узнемиравајући, понижавајући и представљају повреду достојанства групе лица на основу њиховог личног својства, чиме су прекршене одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. Повереник је АА дао препоруку да са свог сајта уклони текст „Закон о истополним партнерствима“, поднаслов „Како идеолошки колонизатори кувају жабу у Србији“, као и да се убудуће суздржи од аката и изјава које представљају дискриминацију лица на основу било ког личног својства.

(бр. 07-00-35/2021-02, датум: 12. X 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/34-21-prituzba-ocd-protiv-j-k-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.14. Мишљење по притужби поднетој због низа објава на интернету и друштвеним мрежама због дискриминације по основу политичког и верског убеђења и сексуалне оријентације

Мишљење је донето поводом две притужбе које су поднели АА и ВВ, против ББ због дискриминације АА на основу политичког и верског убеђења и сексуалне оријентације. У притужбама је, између осталог, наведено да је ББ у низу својих објава на интернету и друштвеним мрежама назвала подносиоца притужбе „хомосексуалцем, атеистом и левичарем“ наводећи такве одреднице у контексту тврдњи којима се покушава омаловажавати његови ставови изнети поводом рада Удружења ликовних уметника Србије, као и да га је у коментару на Инстаграму ословљавала са „ориђинале“ чиме је на малициозан начин алудирала на његово национално порекло, интерпретирајући га у „ишчашеном“ и комичном кључу у духу. У изјашњењу ББ је, између осталог, наведено да АА нема основ за увреду поводом личних својстава који су део његовог идентитета, јер она нису изнета у подругљивом контексту, него су део његових стварних опредељења и идеолошке припадности, да нигде није наведен погрдни контекст или исмевање његових личних својстава. Даље је наведено да не постоји основ да се коментар на Инстаграм профилу који води, а који се односи на националну припадност третира као увредљив, будући да коментар није њему упућен, нити је био у релацији са било каквом емисијом коју он наводи, јер није упозната са садржајем споменуте серије. У току поступка је утврђено да је у тексту „Прве оставке у УЛУС-у“, између осталог, написано: „Као први је навела непримерено коментарисање, тадашњег Потпредседника УС, АА, да не жели да Председница УЛУС-а, буде особа која има име по једној од српских краљица! Ваљда је АА, атеиста, левичар и хомосексуалац, сматрао да је неукусно да идентитет националног удружења уметника буде симболички означено именом средњовековне српске Царице, Милице?“ Даље у току поступка, Повереник је утврдио да изрази који се користе ради указивања на политичко и верско убеђење подносиоца притужбе (левичар и атеиста) нису увредљиви, а да се могу разумети у контексту критике његове изјаве, због чега ови наводи у тексту не представљају узнемиравајуће и понижавајуће поступање које има за циљ или представљају повреду достојанства. Даље је утврђено да је истицање сексуалне оријентације подносиоца притужбе у тексту потпуно ирелевантно у односу на тему текста и да се, иако израз хомосексуалац није увредљив, указивање на ставрно или претпостављено лично својство – сексуалну оријентацију у конкретном случају користи да би дисквалификовало подносиоца притужбе. Повереник је дао мишљење да је истицањем сексуалне оријентације у тексту у којем критикује рад Управног одбора УЛУС-а и изјаву АА, ББ повредила одредбе Закона о забрани дискриминације и ББ дао препоруку да овим поводом упути писано извињење АА, као и да се убудуће уздржи од поступака и изјава који представљају дискриминацију лица на основу било којег личног својства.

(бр. 07-00-433/2021-02, датум: 15. XI 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/593-21-prituzba-aa-protiv-bb-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци је поступљено

1.1.15. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против ББ
поводом изјава које је дао гостујући у емисији „Ново јутро“ на РТВ Пинк

Мишљење је донето поводом притужбе удружења АА против ББ, поводом изјава које је дао гостујући у емисији на телевизији са националном фреквенцијом 1. маја 2021. године. Подносилац притужбе наводи да је ББ својим излагањем у овој емисији извршио дискриминацију ЛГБТ лица на основу њихове сексуалне оријентације. ББ се до окончања овог поступка није изјаснио на наводе притужбе, иако је захтев за изјашњење примио. У поступку је утврђено да је ББ, у емисији на телевизији са националном фреквенцијом, 1. маја 2021. године између осталог, изјавио: „Природно је само оно што доводи до рађања деце. Хомосексуализам је једна девијација сексуалног понашања, поремећај сексуалног понашања, е онда морамо је звати болешћу. Ако бисмо сви били хомосексуалци то би био крај човечанства, ко би онда рађао децу. Прородни сексуални односи воде очувању нације, човечанства, а неприродни су томе супротстављени. Ја сам против сваке нетолеранције, ја никад нисам истраживао ни у нашој странци ко је хомосексуалац ко није, али кад би се неко јавно експонирао и пропагирао тај начин живота не би могао да обавља неке значајне страначке функције“. Повереник за заштиту равноправности истиче да сваки појединац има право да износи своје мишљење и личне ставове, што представља основ сваког слободног демократског друштва. Међути, право на слободу говора није неограничено, већ како је прописано чланом 46. Устава Републике Србије, може се законом ограничити, а нарочито ако је то, између осталог, неопходно ради заштите права и угледа других. С тим у вези, важна је примена члана 12. Закона о забрани дискриминације којим је забрањено узнемиравање и понижавајуће поступање које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара непријатељско, деградирајуће понижавајуће и увредљиво окружење. Повереник је истакао да ставови и изјаве које је ББ изнео у емисији на телевизији са националном фреквенцијом, дана 1. маја 2021. године, ЛГБТ особе ставља у контекст ненормалности и болести. Повереник је истакао да је неспорно да ББ има право да износи своје ставове и мишљења, али не на начин којим се вређа достојанство и ствара непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење за групу лица на основу њиховог личног својства. Поред тога, Повереник је указао да овакви ставови и мишљења подстичу дискриминацију и стигматизацију припадника ЛГБТ популације и осећај изолованости од већинске популације само зато што је њихова сексуална оријентација другачија од хетеросексуалне. Поред тога, Повереник указује да је Светска здравствена организација 1990. године извршила ревизију међународне класификације болести и сродних здравствених проблема (МКБ-10) и уклонила хомосексуалност са листе болести. Након спроведеног поступка, Повереник је дао мишљење да су ставовима и изјавама које је ББ изнео у емисији на телевизији са националном фреквенцијом, 1. маја 2021. године, када је говорио о ЛГБТ особама, повређене одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. ББ је препоручено да због ових изјава објави јавно извињење свим ЛГБТ особама, као и да се убудуће суздржи од аката и изјава које представљају дискриминацију лица на основу било ког личног својства.

(бр. 07-00-479/2021-02, датум: 29. XI 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/644-21-diskriminacija-lgbt-lica-na-osnovu-njihove-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.16. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ, председника странке ВВ поводом изјаве којом се вређа достојанство ЛГБТ особа

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју је поднело Удружења АА против ББ, председника Странке ВВ, а поводом изјава које је дао на конференцији за медије у страначким просторијама приликом представљања изборног програма за парламентарне изборе који су се одржали 3. априла 2022. године. У притужби је између осталог наведено да је ББ, давањем одговора на питање новинара о изношењу става о истополним заједницама у Републици Србији на прес конференцији Странке ВВ, повредио достојанство свих ЛГБТ+ особа у Србији, поредећи ЛГБТ+ особе са стоком и свдећи их на ниво животиња. У изјашњењу на наводе из притужбе, ББ је између осталог, навео да је, у изјави коју је дао у вези са питањем новинара о ставу странке о истополним заједницама, експлицитно навео да су у програму странке биле укључене све циљне групе и да ниједна није показала интересовање за питање истополних заједница, те да то питање „није било предмет разматрања“, да једино што му је познато када је реч о истополним заједницама „је оно што је чуо од сточара како то функционише међу стоком, што је чињеница добро знана међу сточарима у Санџаку и не односи се на људе“, као и да није имао намеру да повреди било ког појединца, групацију или заједницу. У току поступка, најпре је утврђена садржина дате изјаве а затим је приступљено њеној анализи са аспекта примене антидискриминационих прописа. Анализирајући изјаву поводом које је поднета притужба, утврђено је да је ову изјаву ББ дао на конференцији за новинаре, као одговор на питање о ставу политичке странке о истополним партнерствима. Он се, након наводног преношења става „једног земљорадника односно сточара“ да „ми сточари то знамо једино код стоке, када нека крава почне да трчи крава на краву или бик на бика, ми их хитно продамо по нижој цијени месарима за месо, јер то нико на пијаци неће да купи, много јефтиније него што кошта нормална крава“ сагласио са овим ставом речима да „мисли да је тај сточар нашао формулу за то питање“. Преносећи став непознатог лица које је изјавило да „стоку продаје по нижој цени ако крава накаче на краву и бик на бика, јер то на пијаци нико неће да купи“, затим прихватањем таквог става речима да „мисли да је тај сточар нашао формулу за то питање“, као и прављењем аналогije између „ненормалне стоке која се у Санџаку продаје по нижој цени“ и теме истополних заједница у Републици Србији, ББ је прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације којима је прописана забрана узнемиравања, понижавајућег поступања које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће и увредљиво окружење. По спроведеном поступку, Повереник је дао мишљење да је ББ овом изјавом повредио одредбе члана 12 став 1. Закона о забрани дискриминације. ББ је препоручено да предузме мере како би се ова изјава уклонила са јутјуб канала, да упути јавно извињење припадницима/цама ЛГБТ популације, као и да се састане са представницима једне организације цивилног друштва која се бави заштитом права ЛГБТ особа како би се упознао са проблемима са којима се суређу припадници ове популације, као и какве последице по њих изазивају изјаве које стварају застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће и увредљиво окружење, те да убудуће води рачуна да се приликом давања изјава у медијима придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-184/2022-02, датум: 14. VI 2022)

<https://ravnopravnost.gov.rs/167-22-prituzba-zbog-diskriminacije-po-osnovu-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.17.Мишљење
по притужби поднетој од стране удружења АА против ББ због изјава
датих у јутарњем програму којима је угрозио достојанство ЛГБТ особа

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Удружења АА, поднете против ББ, због дискриминације по основу сексуалне оријентације, а поводом изјава које је дао у јутарњем програму на ТВ ВВ, дана 30. августа 2022. године. У притужби је између осталог наведено да је ББ својим изјавама угрозио достојанство ЛГБТ особа, нарочито трансродних, с обзиром да је говорећи о промени пола истакао да је то „изопаченост и неприродна деформација људске личности“. Такође, навео је да су истополни бракови противприродни и да Парада поноса представља кршење Устава и вређање јавног морала. У изјашњењу на наводе из притужбе, ББ је навео најпре примедбе у погледу активне легитимације подносиоца притужбе и уредности притужбе. Након тога истакао је разлоге због којих сматра да својим ставовима није прекршио Закон о забрани дискриминације, а који се, у релевантном делу односе на Уставне гаранције слободе говора и слободе вероисповести. У току поступка утврђена је садржина изјава ББ увидом у снимак емисије јутарњег програмАА. Анализом предметних изјава утврђено је да ББ није позивао на насиље према припадницима ЛГБТ популације, међутим, износио је ставове и мишљења који обилују предрасудама и негативним стереотипима о овој друштвеној групи. Такође, неспорно је утврђено да је на питање о промени пола дао изјаву да је у питању „изопаченост и неприродна деформација људске личности“ а о особама другачије сексуалне оријентације и самој паради поноса износио негативне вредносне судове. Имајући у виду Уставна ограничења слободе изражавања, праксу Европског суда за људска права и домаћих судова, као и Уставне и законске одредбе о забрани дискриминације по било ком основу укључујући и сексуалну оријентацију и родни идентитет, а ценећи временски и просторни контекст датих изјава, Повереник је током поступка утврдио да је изјавама уочи одржавања Еуропрајда, ББ јавно изражавао ставове и идеје које представљају повреду достојанства групе лица на основу личног својства и заговарао негативне стереотипе о особама другачије сексуалне оријентације и родног идентитета. Због тога, Повереник је дао мишљење да је ББ, у јутарњем програму ТВ ВВ, својим изјавама о ЛГБТ особама, повредио одредбе члана 12 став 1. Закона о забрани дискриминације. ББ је препоручено да се састане са представницима једне организације цивилног друштва која се бави заштитом људских права ЛГБТ особа како би се упознао са проблемима са којима се сусрећу припадници ове популације, и да се убудуће приликом давања изјава у медијима придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-376/2022-02, датум: 21. XI 2022)

<https://ravnopravnost.gov.rs/538-22-prituzba-zbog-diskriminacije-po-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-javnog-informisanja-i-medija/>

● По овој препоруци је поступљено

1.1.18. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења
АА против ББ поводом изјава које је дала у емисији
које су дискриминаторне према ЛГБТ особама

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Удружења АА, поднете против ББ, због дискриминације по основу сексуалне оријентације, а поводом изјава које је дала у емисији, емитованој, 22. јануара 2023. године. У притужби је између осталог наведено да је ББ дискриминисала припаднике ЛГБТ+ популације, због тога што је на крају емисије, на постављено питање, изјавила да је „ЛГБТ+ заједница промискуитетна и да је због тога број оболелих од сифилиса највећи у тој заједници“. У изјашњењу на наводе из притужбе, ББ је, између осталог, навела да је питање које се односи на обољевање од сифилиса „упућено на крају емисије, да је било потпуно неочекивано и претходно ненајављено“, као и да јој није била намера да стигматизује ЛГБТ+ популацију. У току поступка, утврђено је да је, на крају емисије, ББ, објашњавајући своје гледиште о појави сифилиса у Београду, изнела стигматизујући став о ЛГБТ+ популацији, објашњавајући да је ова полна болест најзаступљенија међу овом популацијом, „због промискуитета“ ЛГБТ+ особа. Изношење генерализујућих ставова у јавности о особама ЛГБТ+ популације, којима се шаље порука да су припадници ЛГБТ популације „промискуитетни“, и стављање одређене сексуалне оријентације у контекст ширења сексуално преносивих болести, додатно продубљује предрасуде и социјалну дистанцу према ЛГБТ+ популацији и појачава њихову стигматизацију у друштву. Повереник истиче да „промискуитетна“ особа може бити особа било које сексуалне оријентације, дакле промискуитет као облик сексуалног понашања не зависи од сексуалне оријентације неког лица. Такође, полно преносиве болести се преносе путем незаштићеног сексуалног односа, те се због тога ни на који начин не могу довести у везу са неком друштвеном групом због њиховог личног својства, већ се може довести у везу искључиво са понашањем сваког појединца и личне одговорности због упражњавања незаштићеног сексуалног односа. Из тих разлога Повереник је утврдио да је ББ, датом изјавом у емисији емитованој 22. Јануара 2023. године, повредила одредбе члана 12. став 1. Закона о забрани дискриминације, и дао препоруку да упути писмо извињења због јавно изнетих, стигматизујућих ставова о особама другачије сексуалне оријентације, организацији цивилног друштва АА и да убудуће води рачуна да се приликом давања изјава у медијима придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-73/2023-02, датум: 18. IV 2023)

<https://ravnopravnost.gov.rs/65-23-prituzba-zbog-diskriminacije-po-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-javnog-informisanja-i-medija/>

● По овој препоруци је поступљено

1.1.19. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ
поводом текста „Трансродне особе и професионални спорт“
због дискриминације по основу родног идентитета

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе АА, поднете против ББ, због дискриминације на основу родног идентитета, а поводом текста „Трансродне особе и професионални спорт“. У притужби је наведено да су у тексту изнете научно неутемељени ставови о родном идентитету, лечењу родне дисфорије и хормонској терапији транс особа и извођени паушални подаци, као и да се трансродне жене називају мушкарцима. Такође наведено је да је коришћена увредљива и дискриминаторна терминологија, при чему је овај сајт промовисао текст на друштвеним мрежама под слоганом „Кад дискриминација мањине запрво постаје дискриминација већине“, као и „Шта је трансродност и да ли је место трансродним женама у спорту“. Током поступка примењено је правило о прерасподели терета доказивања из члана 45. Закона о забрани дискриминације, по коме подносилац притужбе треба да учини вероватним акт дискриминације, а ако то уради, терет доказивања да није дошло до повреде начела једнакости сноси лице против кога је притужба поднета. Наведени сајт се није изјаснио на наводе из притужбе у законском року. Имајући у виду да је акт учињен вероватним, пре свега због слогана којима је текст промовисан на друштвеним мрежама, а којима се шаље порука да транс женама није место у професионалном спорту и да оне дискриминишу већину, Повереник је анализирао и садржину објављеног текста АА. Анализом текста са аспекта антидискриминационих прописа, може се констатовати да се у тексту користила застарела, дискриминаторна и неадекватна терминологија о трансродним и интерполним особама. Такође, из писаних доказа утврђено је да је сајт ББ промовисао свој текст на друштвеним мрежама слоганима којима се шаље порука да транс женама није место у професионалном спорту. Применом правила о прерасподели терета доказивања, Повереник је донео мишљење да је ББ повредио одредбе члана 12. став 1. Закона о забрани дискриминације, који забрањује узнемиравање и понижавајуће поступање, полно и родно узнемиравање. Повереник је дао препоруку ББ да uklони слогане под којима промовише текст, као и да се састане са подносиоцем притужбе или представницима организације цивилног друштва која се бави заштитом трансродних особа како би се ближе упознали са проблемима и изазовима са којима се суочавају трансродни спортисти/киње, као и да се убудуће придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-172/2023-02, датум: 6. VI 2023)

<https://ravnopravnost.gov.rs/240-23-prituzba-zbog-diskriminacije-na-osnovu-licnog-svoystva-rodni-identitet/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.20. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против ББ због његове објаве на друштвеној мрежи Фејсбук у којој „негира, вређа и ставља у неповољан положај трансродне особе“

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју је поднело „Удружење АА“ против ББ, због дискриминације на основу родног идентитета, а поводом његове објаве од 10. јула 2023. године на друштвеној мрежи Фејсбук, којом, како се наводи у притужби „негира, вређа и ставља у неповољан положај трансродне особе“. У свом изјашњењу ББ, није оспорио да је написао предметни текст поводом победе трансродне особе на избору за Мис Холандије, али је оспорио активну легитимацију удружења за подношење ове притужбе. Након тога истакао је разлоге због којих сматра да својим ставовима није прекршио Закон о забрани дискриминације, а који се, у релевантном делу односе на Уставне гаранције слободе говора. С тим у вези, Повереник је најпре констатовао да је одредбама члана 35. став 3. Закона о забрани дискриминације прописано да удружење или организација која се бави заштитом људских права може поднети притужбу у име групе лица чије је право повређено и без сагласности појединаца који чине ту групу, уколико се повреда односи на неодређени број лица друштвене групе које повезује неко лично својство, због чега није било процесних сметњи за даље поступање. Током поступка утврђена је садржина предметне изјаве која је јавно објављена на Фејсбук профилу. Анализом изјаве, утврђено је да је ББ изнео ставове који подстичу постојеће предрасуде и стереотипе о овој друштвеној групи, негирајући њихов идентитет и припадност роду/полу који није у складу са полом који им је приписан на рођењу. У тексту је трансродност ставио у контекст произвољности, а постављајући паралелу између идентификације са родом и идентификације са животињама као што је коњ, грубо нарушио достојанство особа другачијег родног идентитета. Даље, текст обилује дезинформацијама и застрашивањем, па се тако појава трансродности представља као „лудило“ које стиже у Србију, а која је производ „пропаганде сексуалности која је на западу ушла у обданишта, те да се пишу закони да се деци омогући да се сама подвргну операцији“. Медицинску транзицију, односно усклађивање пола оперативним путем, ББ назива „касапљењем полних органа“ док трагично преминулу трансродну девојку Н.М. на непримерен начин назива дечаком са мушким именом, кога је „искасапио хомосексуалац“. С тим у вези, коришћењем погрешног имена и погрешног рода када је реч о трансродним особама, као у конкретном случају, шаље се порука о потпуном неприхватању и негирању права и могућности сваке особе да изрази доживљај сопственог идентитета који не мора бити заснован на полу као биолошкој категорији, и родној улози која му се традиционално приписује. Приликом доношења мишљења у овом предмету Повереник је имао у виду одредбе Устава Републике Србије који у члану 46. јемчи слободу мишљења и изражавања, али и прописује да се слобода изражавања може законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других. Чланом 12. став 1. Закона о забрани дискриминације, забрањено је узнемиравање, понижавајуће поступање и полно и родно узнемиравање која има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу личног својства, а нарочито ако се тиме ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће и увредљиво окружење. Повереник истиче да се изјаве којима се додатно подстичу предрасуде и продубљује нетрпељивост и стигма према било којој рањивој и маргинализованој групи лица не могу сматрати слободом говора и могу бити нарочито опасне и штетне уколико представљају став истакнуте политичке личности. У прилог наведеном говори и домаћа али и међународна судска пракса. У једној пресуди Апелационог суда у Београду, суд је истакао да „тужени као угледна политичка личност има право на сопствено мишљење, али и обавезу да у својим јавним наступима не пропагира дискриминацију, као и да пружање заштите тужиоцу не представља цензуру, нити ограничење слободе говора туженог или права на његово мишљење и изношење негативних коментара, већ представља забрану говора којим се проносе идеје којима се подстиче дискриминација, а које могу имати

штетне последице на демократске процесе у друштву, као и на развој друштва у целини". Поред тога, Повереник указује и на праксу Европског суда за људска права који је у једном предмету против Исланда, између осталог, навео да „напади на лица извршени вређањем, исмевањем или клеветом одређених група становништва могу бити довољни да се дозволи власти да фаворизују борбу против предрасуда у контексту дозвољених ограничења слободе изражавања и у оним случајевима када у говору нема позива на чин насиља или друга кривична дела. Анализом појединачних изјава и целокупног контекста објаве која је предмет поступка, може се констатовати да је очигледно да су предрасуде према транс особама још увек јаке и да је њихов положај у друштву изразито осетљив, те да је неопходна општа сензибилизација друштва са циљем смањивања трансфобије и стигме усмерене ка трансродним особама која се пре свега постиже едукацијом и подстицањем емпатије. Имајући у виду све напред наведено, Повереник је дао мишљење да је ставовима које је Саша Радуловић изнео у објави на друштвеној мрежи Фејсбук 10. јула 2023. године повређено достојанство трансродних особа и подстиче стварање непријатељског и деградирајућег окружење, што је у супротности са одредбама члана 12. став 1. Закона о забрани дискриминације. ББ је препоручено да уклони објаву којом се на увредљив и понижавајућ начин износе ставови о трансродним особама, да се састане са подносиоцима притужбе, односно представницима организације цивилног друштва која се бави заштитом транс особа како би се ближе упознао са проблемима и изазовима са којима се суочавају транс особе, као и да убудуће у оквиру својих активности не крше законске прописе о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-367/2023-02, датум: 9. X 2023)

<https://ravnopravnost.gov.rs/1009-23-diskriminacija-na-osnovu-rodnog-identiteta/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.21. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења ... из Б. против АА због објаве на мрежи Фејсбук поводом победе трансродне манекенке на избору за Мис Холандије 2023. године

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Удружења ... из Б. против АА због дискриминације на основу родног идентитета. У притужби је наведено да је АА ..., и да је написао две кратке објаве на друштвеној мрежи Фејсбук поводом победе трансродне манекенке на избору за Мис Холандије 2023. – у првој поруци изјавио је да је „O tempora o mores... Представница Холандије на избору за Miss Universe је представник (са емотиконом који се смеје)! Атак на традиционалну породицу са свих страна, е то је!“, а да је у другој објави поновио дискриминаторни став изневши да „одмах побегне у Босну чим чује да је мушкарац победио на избору за Мис у Холандији“. У прилогу притужбе достављени су снимци објаве на профилу АА У изјашњењу АА је наведено да је „објава свакако објава на мом личном профилу на друштвеној мрежи Фејсбук“, као и да фотографија која је достављена уз притужбу као његова објава не постоји као таква на његовом профилу на друштвеним мрежама, тј. по садржају није истинита. Уз изјашњење АА нису достављени докази који оспоравају наводе притужбе, док је непосредним увидом у његову профилну страницу на Фејсбуку утврђено да је стављао и мењао објаве које и након изјашњења садрже коментаре поводом чињенице да је за Мис Холандије изабрана транс жена, односно коментаре који алудирају да је у питању мушкарац.

У складу са одредбама члана 45. став 2. Закона о забрани дискриминације, АА није доставио доказе којим је оспорио наводе притужбе. У вези са наведеним, Повереник је донео мишљење да је АА, ..., повредио достојанство транс особа на основу родног идентитета тако што је јавно, на свом профилу на друштвеној мрежи Фејсбук, изнео ставове који стварају понижавајуће и увредљиво окружење, чиме је повредио одредбе члана 12. Закона о забрани дискриминације. Повереник је препоручио АА да уклони објаве са свог профила на друштвеној мрежи Фејсбук које се односе на избор за Мис Холандије; да се састане са подносиоцима притужбе, односно представницима организације цивилног друштва која се бави заштитом транс особа како би се ближе упознао са проблемима и изазовима са којима се суочавају транс особе, као и да убудуће у оквиру својих активности не крше законске прописе о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-00368/2023-02, датум: 10. X 2023)

<https://ravnopravnost.gov.rs/1010-23-prituzba-zbog-diskriminacije-na-osnovu-rodnog-identiteta/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.22. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ против АА из Ш, због објављивања видео снимка на друштвеним мрежама у којем коментарише текст из уџбеника Историје за VIII разред основне школе и лекцију о ЛГБТ покрету

Мишљење је донето поводом притужбе удружења ... против АА из Ш, због дискриминације на основу родног идентитета и сексуалне оријентације. У притужби је наведено да је АА на друштвеним мрежама објавио видео снимак у којем коментарише текст из уџбеника Историје за VIII разред основне школе поводом лекције о ЛГБТ покрету. АА је у изјашњењу, између осталог, навео да је објављивање овог видео снимка његово право на јавно изношење мишљења, да је у видеу указивао на деловање једног дела ЛГБТ лобија које је „чисто пропагандно и представља злоупотребу зарад стицања материјалне користи“, да није говорио о читавој ЛГБТ популацији, као и да није имао намеру да их омаловажи или дискриминише. Повереник је спровео поступак у ком је разматрао наводе из притужбе и изјашњења, наведени текст, као и поруке које шаље. Анализирани су и коментари које су остављени поводом видеа, као и чињеница да АА није уклонио коментаре који садрже негативне изјаве о припадницима ЛГБТ популације. Повереник истиче да је приликом поступања у овом предмету имао у виду значај и слободу мишљења и изражавања, али и прописане границе слободе говора и праксу Европског суда за људска права у сличним случајевима. Повереник је посебно имао у виду да право на слободу говора не сме служити као изговор за повреду права других и дискриминацију. Анализом изјаве и поруке коју изјава шаље, неспорно је да је створено понижавајуће и увредљиво, па чак и непријатељско окружење за припаднике ЛГБТ популације. Након спроведеног поступка, Повереник је дао мишљење да је ставовима изнетим у видео снимку који је АА поставио на свој профил на друштвеној мрежи Фејсбук, као и пропуштањем да уклони коментаре који су постављени, повређен члан 12. Закона о забрани дискриминације. Повереник је АА дао препоруку да са друштвених мрежа уклони спорни видео снимак, да се састане са подносиоцем притужбе, односно представницима организације цивилног друштва која се бави заштитом права ЛГБТ особа како би се ближе упознао са проблемима и изазовима са којима се суочавају припадници ЛГБТ популације, као и да се убудуће суздржи од аката и

изјава које представљају дискриминацију лица на основу било ког личног својства.

(бр. 07-00-00488/2023-02, датум: 22. XII 2023)

<https://ravnopravnost.gov.rs/1139-23-pritužba-zbog-diskriminacije-na-osnovu-rodnog-identiteta-i-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци није поступљено

1.1.23. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА против аутора текста „Џендеризација Србије: Насиље над већином“ којим се критикује то што је Република Србија 2013. године потврдила Конвенцију Савета Европе (Истамбулску конвенцију)

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Удружења АА против, аутора текста „Џендеризација Србије: Насиље над већином“, ББ, јер аутор текста критикује саму чињеницу што је Република Србија 2013. године ратификовала Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истамбулску конвенцију) наводећи да је она продукт нове родне, трансродне или квир идеологије чији је циљ да се подрије биолошка подела људи на природне полове, односно мушкарца и жену, те да се преко популаризације интерсексуалности, слободе сексуалног избора и идентитета подстичу пре свега младе особе да експериментишу са разним облицима сексуалности и да мењају идентитете. У притужби је даље наведено да се у тексту негира општеприхваћена дефиниција рода и родног идентитета у савременој науци, изношењем низа ставова којима се подстиче дискриминација према ЛГБТ популацији, а посебно према трансродним особама. Даље је наведено да аутор критикује извештавање медија о трагично настрадалој девојци Нои Миливојев са аргументацијом да се у конкретном случају не ради о феминциду јер није извршена „легална транзиција“, па да ни тужилаштво није смело да се приклони „оваквом противзаконитом саопштењу“ из медија, те да је аутор изнео неистините тврдње да су поједине земље које су ратификовале Истамбулску конвенцију заједно са популарном културом и друштвеним мрежама уз подршку корпорација и фондација које „гурају све ово“ омогућила деци предшколског узраста да почну да добијају хормонску терапију и улазе у процес транзиције, као и да ова конвенција подстиче разводе и налаже забрану медијације између брачних партнера, чиме неко ко није упућен у садржај Конвенције изводи закључак да је циљ потпуно укидање медијације пред судом, не знајући за садржину члана 48. Конвенције на који начин се индиректно дискриминишу жене које су жртве насиља у породици. Поред тога је указано на ставове аутора да „такозвана (транс) родна или квир идеологија која стоји иза читавог овог пакета систематског разарања језика, традиције, породице, вере и у крајњем исходу биолошког опстанка једног народа јесте идеолошка мода коју под наводном заштитом мањинских група гурају владари савременог света, корпорације, политичке елите и бриселска бирократија. Даље је наведено да аутор наводи да је та идеологија насилна, тоталитарна и опасна по свако друштво у коме се зацари што показују катастрофални демографски резултати западних земаља у којима она влада.“ Са друге стране у изјашњењу, аутор текста, између осталог, наводи да у његовом тексту нема дискриминаторних квалификација, нити је намера текста била да неког дискриминише или наводи на дискриминацију, као и да му Удружење спочитава што критикује ратификацију

Истанбулске конвенције, која није ратификована или се не примењује у десет европских земаља, те да поднета притужба није борба против дискриминације већ покушај да му се забрани слобода говора, слобода мишљења и слободног научног истраживања које су гарантоване Уставом. У току поступка, извршен је увид у целокупан текст под називом „Џендеризација Србије: Насиље над већином“. Анализом текста као и порука које се шаљу читаоцима и читатељкама, може се констатовати да текст не приступа теми трансродности на објективан начин, већ се у њему износе ставови који немају утемељење у чињеницама и научним сазнањима, већ подстичу предрасуде и дезинформације које имају за циљ да застраше и продубе нетрпељивост према ЛГБТ особама и то посебно према трансродним и интерсекс особама додатно појачавајући предрасуде и неразумевање. Јавно изношење таквих ставова представља повреду достојанства групе лица на основу њиховог личног својства и ствара непријатељско, застрашујуће, деградирајуће и увредљиво окружење. У вези са наводима из изјашњења да намера текста није била да неког дискриминише или наводи на дискриминацију, Повереник указује да за постојање дискриминације у коју спада и навођење на дискриминацију, не само да није неопходна намера, него ни свест ни хтење да се изврши акт дискриминације, већ је довољно да је лице или група лица, на основу свог личног својства стављена у неповољнији положај, односно у овом случају да су изнети ставови којима се вређа достојанство особа на основу личног својства и ствара непријатељско, деградирајуће и увредљиво окружење. Повереник за заштиту равноправности је дао мишљење да је аутор текста ББ повредио одредбе члана 12. став 1. и члана 20. став 2. Закона о забрани дискриминације. Повереник за заштиту равноправности препоручио је ББ да објави писано извињење због ставова изражених у ауторском тексту „Џендеризација Србије: Насиље над већином“ у року од 15 дана од дана пријема овог мишљења са препоруком, као и да се убудуће придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-558/2023-02, датум: 8. III 2024)

<https://ravnopravnost.gov.rs/rs/1235-23-prituzba-zbog-diskriminacije-na-osnovu-roda-rodnog-identiteta-i-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци није поступљено

1.2. Дискриминација у области пружања јавних услуга и коришћења јавних објеката и површина

1.2.1. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења „ДСЗ“ у име групе лица против психотерапеута Ј.Ф. због изјаве дате у јутарњем програму на телевизији „П“ којом се дискриминишу припадници ЛГБТ заједнице

Мишљење је донето поводом притужбе Удружења АА која је поднета у име и уз сагласност ББ против Удружења ВВ, због дискриминације на основу сексуалне оријентације. У притужби је наведено да је ББ, у ноћи између 28. и 29. јула 2018. године, у клубу ВВ претрпела узнемиравање и сексуално узнемиравање од групе младића због тога што се љубила са девојком. Иако је тражила заштиту од радника обезбеђења, они су јој ту заштиту ускратили.

Након тога у притужби је наведено да је, 5. августа 2018. године, ББ забрањен улазак у клуб ВВ зато што се у ноћи између 28. и 29. јула 2018. године љубила и плесала са девојком. У изјашњењу председника Удружења ВВ наведено је да сексуална оријентација ББ није била разлог за забрану уласка у клуб, већ њено претеће и некултурно понашање према радницима обезбеђења клуба. У току поступка, на основу свих изведених доказа, а применом правила о прерасподели терета доказивања прописаним чланом 45. Закона о забрани дискриминације утврђено је да, након што је ББ затражила заштиту од младића који су је узнемиравали јер се љубила са девојком, радници обезбеђења нису спровели ефикасне и адекватне мере да је заштите од узнемиравања поводом којег им се обратила за помоћ, већ се њихова „интервенција“ више односила на саветовање ББ да својим понашањем, односно испољавањем сексуалне оријентације, себе може довести у опасност. Затим, када је реч о одлуци да се ББ забрани улазак у клуб ВВ, током поступка је утврђено да Удружења ВВ није пружио ниједан доказ да је понашање ББ било такво да је захтевало забрану уласка у клуб, па чак и да је постојао вербални сукоб између ње и радника обезбеђења. Са друге стране, намеће се утисак да радници обезбеђења нису желели да ризикују да се евентуално понови нека инцидентна ситуација у којој би морали да реагују. Стога, Повереник је дао мишљење да је Удружење ВВ, повредило одредбе члана 6. у вези са одредбама члана 21. став 2. Закона о забрани дискриминације. Због тога је препоручено председнику Удружења ВВ да упути писано извињење ББ због дискриминаторног поступања према њој, у року од 15 дана од дана пријема овог мишљења са препоруком, као и да Удружење обезбеди механизме којима ће се пружити ефикасна заштита од узнемиравања посетилаца због њихове сексуалне оријентације или било ког другог личног својства и да убудуће не крши прописе о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-1308/2018-02, датум: 18. III 2019)

<https://ravnopravnost.gov.rs/1116-18-diskriminacija-je-utvrdjena-po-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-prilikom-pruzanja-javnih-usluga-ili-pri-korisidjenju-objekata-i-povrsina/>

● По овој препоруци је поступљено

1.2.2. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења грађана „АА“ против привредног друштва „ББ“ због отказивања свечане вечере у ресторану

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју је поднела председница Удружење грађана „АА“, против привредног друштва „ББ“. У притужби је, између осталог, наведено да је Удружење грађана „АА“ организовало шести по реду фестивал женског пријатељства, као и да је тим поводом председница удружења, у јуну 2019. године резервисала свечану вечеру у ресторану за 3. август 2019. године за учеснице фестивала. Даље, наведено је да је 3. августа 2019. године у јутарњим сатима на друштвеним мрежама објављена фотографија са прошлогодишњег преформанса фестивала на којој председница удружења „АА“ заједно са још две активисткиње држи заставу дугиних боја на којој је исписана реч „МИР“ на енглеском језику, као и да је фотографија „дељена“ на друштвеним мрежама уз бројне увредљиве и претеће коментаре попут: „крв ће лити, геј параде неће бити“ и друге. Подносиатеља је у притужби истакла да је у поподневним сатима, 3. августа 2019. године, телефоном позвао ВВ и

обавестио је да отказује раније уговорену свечану вечеру у ресторану за тај дан јер је „особама ЛГБТ популације ту забрањен приступ“, као и да је на њено питање шта ће се десити „уколико оне ипак дођу на вечеру“, одговорио „да ће их избацити, да је ресторан његово приватно власништво и да он ту може да ради шта хоће“. Наводи притужбе потврђени су изјавама сведока који је у јуну 2019. године били присутни приликом уговарања свечане вечере у ресторану, односно када је 3. августа 2019. године подносио притужбу телефонским путем саопштено да је учесницама фестивала вечера у ресторану отказана. У изјашњењу привредног друштва „ББ“, између осталог, наведено је да је председница удружења у јуну 2019. године резервисала вечеру „за око 70-80 лекара“ која ће се одржати 3. августа 2019. године у ресторану и да је том приликом менаџер ресторана, ГГ, обавестио да је у обавези да најмање 3-4 дана пре заказаног термина, писмено или усмено, потврди своју резервацију. Даље, наведено је да се на друштвеним мрежама „раширила“ информација да ће се у градовима ДД и ЂЂ одржати „геј парада“, да је 3. августа 2019. године у поподневним сатима у ресторан пристигла група „хулигана“ који су тражили информацију да ли ће учеснице „наводне геј параде“ доћи у ресторан и да су претили да ће „изломити сав инвентар и демолирати ресторан уколико оне буду дошле“. У изјашњењу је истакнуто да су „организатори фестивала пропустили да затраже обезбеђење од новопазарске полиције за вечеру коју су организовали“, због чега је „руководство оценило да је скуп учесница фестивала и њихова посета ресторану високог ризика“. С тим у вези, а како произлази из даљих навода изјашњења, ВВ је телефонским путем обавестио подносиоцу притужбе о „ситуацији“ и упозорио је да ресторан нема адекватно обезбеђење и да они не могу омогућити учесницама фестивала да безбедно уђу у ресторан, с обзиром да их испред ресторана чека група „хулигана“. Том приликом, како се даље наводи, речено јој је да „пружање угоститељских услуга није проблем и да ће учеснице фестивала бити примљене у ресторан иако нису потврдиле резервацију на време“, као и да „с обзиром на целокупну ситуацију саме одлуче да ли ће доћи на заказану вечеру, пре свега због њихове личне безбедности и безбедности осталих гостију којих је било много“. У изјашњењу је затим наведено да председница удружења није потврдила на време резервацију вечере заказане за 3. август 2019. године, због чега се сматрало да је резервација отказана и да је она „као физичко лице, а не као представница неке организације или организаторка неког фестивала, обавештена да на заказану вечеру нису дошли њени најављени гости лекари.“ Имајући у виду правило о прерасподели и пребацивању терета доказивања из члана 45. Закона о забрани дискриминације, Поверник је анализирао да ли чињенице и доказе које је привредно друштво „ББ“ понудило, пружају довољно основа за закључак да учесницама фестивала, 3. августа 2019. године, није ускраћено пружање угоститељских услуга у ресторану на основу њихових претпостављених личних својстава, сексуалне оријентације и родног идентитета. На основу анализе изјашњења утврђено је да је привредно друштво „ББ“ изнело више контрадикторних и нејасних навода. Наиме, нејасно је да ли би вечера била одржана да су у питању лекари, како је управа ресторана то прво разумела, а затим ни да ли је разлог отказивања вечере то што резервација није благовремено потврђена, посебно имајући у виду наводе из изјашњења да без обзира на то, пружање угоститељских услуга није проблем. У изјашњењу је такође учињено неспорним да је процена ресторана била да је скуп високог ризика, а такође и да су били свесни садржаја на друштвеним мрежама који су овај фестивал окарактерисали као геј параду. Повереник је приликом заузимања става по овом питању имао у виду и новински чланак електронских новина „ЕЕ“ од 7. септембра 2019. године под насловом „Отказан нам је ручак у ресторану након истицања заставе дугиних боја“, у коме је између осталог, пренета изјава власник ресторана у којој је „потврдио отказивање гостопримства учесницама фестивала“. Имајући то у виду као и исказе сведока који су потврдили наводе из притужбе, а применом правила о прерасподели терета доказивања Повереник је става да „ББ“ није пружило доказе да је учесницама фестивала, 3. августа 2019. године, ускраћено пружање угоститељских услуга у ресторану из било ког другог, оправданог разлога, већ искључиво због претпостављеног личног својства учесница фестивала – сексуалне оријентације и родног идентитета. Због тога је Повереник донео мишљење да су оваквим ускраћивањем пружања услуге, повређене одредбе члана 6. а у вези са чланом 17. Закона о забрани дискриминације.

Повереник је препоручио привредном друштву „ББ“ да упути писано извињење председници Удружења грађана „АА“, због отказивања вечере у ресторану и да убудуће води рачуна да се у оквиру својих редовних послова и активности придржава прописе о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-468/2019-02, датум: 4. II 2020)

<https://ravnopravnost.gov.rs/928-19-misljenje-u-oblasti-pruzanja-usluga-na-osnovu-pretpostavljenog-licnog-svojstva-seksualna-orientacija-i-rodni-identitet/>

● По овој препоруци није поступљено

1.2.3. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ запосленог у угоститељској радњи због вређања по основу сексуалне оријентације

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју је поднела АА против ББ, запосленог у Угоститељској радњи, због дискриминације на основу сексуалне оријентације. У притужби и допуни притужбе је, између осталог, наведено да је подносиатељка притужбе, 14. октобра 2019. године, у вечерњим сатима, отишла са другарицом ВВ у кафану, знајући да је ББ, запослени у кафани, претходно називао лезбејком. Том приликом је пред осталим гостима у кафани, током вербалне расправе вређао и назвао лезбејком, и позвао је да се изјасни о својој сексуалној оријентацији, и то пред осталим гостима кафане, уз констатацију „да то сви већ знају“. Уз притужбу, АА је доставила и изјаву сведокиње ВВ, која је била присутна приликом вербалне расправе између подносиатељке притужбе и ББ. Како се ББ није изјаснио на наводе из притужбе и допуне притужбе, Повереник за заштиту равноправности је, сходно члану 45. став 2. Закона о забрани дискриминације утврдио чињенично стање на основу навода из притужбе, допуне притужбе и приложеног доказа. Исказом сведокиње ВВ, у потпуности су потврђени сви наводи из притужбе. Након спроведеног поступка, Повереник за заштиту равноправности, утврдио је да је ББ, позивајући подносиатељку притужбе да се јавно изјасни о својој сексуалној оријентацији, и називајући је лезбејком током расправе пред осталим гостима, прекршио одредбе члана 21. став 1. и члана 12. Закона о забрани дискриминације. На основу наведеног, ББ је препоручено да упути писано извињење подносиатељки притужбе и да убудуће води рачуна да својим понашањем не крши законске прописе о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-761/2019-02, датум: 8. III 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/1444-19-prituzba-zbog-diskriminacije-po-osnovu-seksualne-orientacije/>

● По овој препоруци није поступљено

1.2.4. Мишљење по притужби поднетој од стране адвоката АА у име трансродне особе због одбијања Градске управе града Краљево да изврши промену ознаке пола у матичној књизи рођених

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе адвоката АА, коју је поднео у име трансродне особе због дискриминације на основу родног идентитета. У притужби је наведено да је Градска управа града Краљево одбила да изврши промену ознаке пола у матичној књизи рођених, иако је уредно достављена потврда о промени пола за наведено лице. У изјашњењу на притужбу, Градска управа града Краљево је навела да у конкретном случају, транзиција није извршена до краја односно није извршена операција промене пола, због чега су одбили да изврше промену у матичним књигама, и да је поступано у складу са Законом о матичним књигама. У току поступка, утврђено је да Градска управа града Краљево није применила Правилник о начину издавања и обрасцу потврде надлежне здравствене установе о промени пола, који прописује да се потврда о промени пола издаје и након најмање једногодишње хормонске терапије уз индикацију и праћење лекара специјалисте психијатрије и лекара специјалисте са ужом специјализацијом ендокринологије, а не само након извршене хируршке интервенције промене пола. На основу наведене потврде Градска управа била је у обавези, према Закону о матичним књигама, да донесе решење на основу кога ће се извршити промена ознаке пола у матичним књигама. Повереник је указао да неусаглашеност личних докумената са родним идентитетом транс особа, доводи до ризика од дискриминације у различитим друштвеним областима, као и да представља изазов у погледу остваривања права на рад, запошљавање, образовање и здравствену заштиту. Имајући у виду све наведено, Повереник је дао мишљење да је одбијањем да изврши исправку уписа у матичној књизи рођених у погледу пола лица у чије име је поднета притужба, на основу потврде коју је издала задржавана установа на прописаном обрасцу Градска управа града Краљево, повредила одредбе члана 6. а у вези са чланом 20. Закона о забрани дискриминације. Због тога је Градској управи града Краљево дата препорука да предузме мере из своје надлежности како би се извршила промена ознаке пола и уписало жељено име за лице у чије је име поднета притужба, да упозна запослене у надлежној служби са мишљењем Повереника, као и да се убудуће придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-426/2021-02, датум: 6. IX 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/585-21-diskriminacija-je-utvrdjena-na-osnovu-rodnog-identiteta-u-postupku-pred-organima-javnih-vlasti/>

● По овој препоруци је поступљено

1.2.5. Мишљење по притужби поднетој од АА против дипломиране правнице ББ због због тога што је сачинила потврду о обављању приправничког стажа у женском роду и са претходним именом

Мишљење је донето у поступку по притужби АА поднете против дипломиране правнице ББ због дискриминације на основу пола и родног идентитета, због тога што је сачинила потврду о обављању приправничког стажа у женском роду и са претходним именом, упркос томе што је поднео целокупну документацију о правној транзицији након усаглашавања пола са родним идентитетом. У изјашњењу на притужбу ББ је навела да је поступила у складу са подацима о имену подносиоца захтева у време обављања приправничког стажа и да није имала намеру да га дискриминише. Повереник је током поступка утврдио да је неспорно да је ББ саставила потврду са претходним именом АА које више не егзистира у правном саобраћају и да је у потврди о подносиоцу притужбе писала у женском роду упркос томе што је поднео документацију о промени ознаке пола имена и матичног броја. С тим у вези, Повереник указује да лица која су усагласила пол са родним идентитетом имају оправдан интерес да исправе које користе у правном саобраћају, укључујући и дипломе о стеченом образовању или потврде обављеном стажу, гласе на њихово ново име, усклађено са њиховим полним идентитетом јер се тиме обезбеђује да промену ознаке пола потпуно интегришу у свој лични и професионални живот. При томе треба имати у виду да име само по себи редовно носи обележје пола, тако да неподударност у имену које је означено у потврди о обављеном стажу и јавној исправи којом се у правном саобраћају доказује идентитет, објективно може да доведе до кршење права на приватност и дискриминације у свим оним ситуацијама у којима лице подноси потврду као доказ свог образовања или стручног усавршавања, радног искуства, као што је запошљавање, наставак школовања и сл. Имајући у виду наведено, Повереник налази да нема оправданог интереса да се особи која је променила податке о полу, имену и матичном броју издају исправе или потврде са именом и подацима који више не постоје, и да је такво поступање у супротности са поштовањем начела једнакости и забране дискриминације. Издавањем потврде из које се јасно уочава да је особа извршила прилагођавање пола и родног идентитета, и откривање ранијег имена особе, а затим и писање о особи у женском роду иако је евидентно да захтев подноси особа мушког пола, представља акт дискриминације на основу пола и родног идентитета. Због тога, Повереник је донео мишљење да је у поступку издавања потврде о обављању приправничког стажа на Институту за плућне болести Војводине, по захтева АА, повређен члан 6. и члан 20. Закона о забрани дискриминације и дао препоруку ББ да без одлагања отклони последице дискриминаторног поступања тако што ће сачинити и издати потврду о обављању приправничког стажа АА на основу његових података о полу и имену који се налазе у јавним исправама и да се убудуће приликом обављања послова придржава прописа о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-00199/2023-02, датум: 29. V 2023)

<https://ravnopravnost.gov.rs/268-23-prituzba-zbog-diskriminacije-na-osnovu-licnog-svojtva-rodni-identitet/>

● По овој препоруци је поступљено

- 1.2.6. Мишљење по притужби поднетој од стране АА коју је поднела против ресторана ББ због избацивања из ресторана због њене сексуалне оријентације

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе АА, коју је поднела против ресторана „ББ“, због дискриминације по основу сексуалне оријентације. У притужби је описан догађај који је подносиоцу притужбе и њену партнерку веома потресао, а који се десио током њиховог боравка у ресторану „ББ“. Наиме, конобар овог ресторана пришао је подносиоци притужбе и њеној партнерки указујући да су му отерале госта због тога што су се пољубиле. У изјави сведокиње ВВ наведено је да су девојке, након кратког пољупца у ресторану, негодовања госта због наведеног пољупца, и упућених критика конобара, практично избачене из ресторана. Ресторан „ББ“ је у изјашњењу истакао приговор недостатка пасивне легитимације јер је до описаног догађаја дошло између гостију, без учешћа лица из ресторана или особља, наводећи да је неспорно да је у ресторану дошло до ситуације која је описана у притужби, али да у конкретном случају не може бити речи о дискриминацији. Сведокиња коју је предложила подносиоци притужбе потврдила је притужбене наводе, док се из сведочења ГГ, потврђује да је његов колега конобар пришао и имао кратку конверзацију са подносиоцем притужбе, те да су након тога девојке биле изнервиране и да су тражиле менаџере. Повереник овом приликом констатује да наводи ГГ и подносиоци притужбе нису противуречни, будући да сведок потврђује да се разговор између конобара и подносиоци притужбе догодио, али да он сам није могао да потврди садржину овог разговора јер није био у близини да би могао да га чује, али је из његове изјаве неспорно да су након разговора девојке биле изнервиране и да су тражиле менаџере, што указује на њихово незадовољство разговором са конобаром. Имајући у виду да је конобар који се обратио подносиоци притужбе и њеној партнерки запослен у ресторану, односно да му је ресторан у тренутку спорног догађаја био послодавац, а да ресторан као послодавац ни на који начин након инцидента није реаговао нити је указано конобару на непримерено и дискриминаторно поступање, постоји објективна одговорност ресторана за поступање запослених. Особље ресторана није пружио заштиту подносиоци притужбе од узнемиравања и понижавајућег поступања. Повереник је донео мишљење да је ресторан „ББ“, повредио одредбе члана 12. у вези са чланом 21. став 2. Закона о забрани дискриминације. Ресторану је препоручено да упути писано извињење АА, те да убудуће води рачуна да не крши законске прописе о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-79/2023-02, датум: 18. I 2024)

<https://ravnopravnost.gov.rs/70-23-prituzba-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orientacije-prilikom-pruzanja-usluga/>

● По овој препоруци је поступљено

1.3. Дискриминација у области здравља и пружања здравствених услуга

- 1.3.1. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења АА и ББ против Министарства здравља и министра здравља због спорних одредби Правилника о ближим условима, критеријумима и начину избора, тестирања и процене даваоца репродуктивних ћелија и ембриона

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Удружења АА и ББ против Министарства

здравља и министра здравља због одредби Правилника о ближим условима, критеријумима и начину избора, тестирања и процене даваоца репродуктивних ћелија и ембриона. У притужбама се наводи да су у члану 4. став 2. овог правилника прописани разлози због којих неко лице не може бити давалац репродуктивних ћелија и ембриона, док је тачком 3. прописано да давалац не може бити лице са анамнезом хомосексуалних односа у последњих пет година. Подносиоци притужби наводе да појам „анамнеза хомосексуалних односа“ имплицира да је хомосексуалност болест и истичу да су у члану 2. овог Правилника дефинисани основни критеријуми за избор репродуктивних ћелија и ембриона, те је између осталог наведено да је неопходно и да лице које је потенцијални давалац не сме имати аналне односе. Подносиоци притужби сматрају да је са аспекта медицинске струке неоправдано искључен сваки вид хомосексуалних односа, који није нужно медицински угрожавајући ништа више од сексуалног односа између две особе супротног пола. У складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације Повереник је упутио захтев за изјашњење министру здравља, али до окончања поступка министарство није доставило изјашњење, те је Повереник одлучивао на основу расположивих чињеница и доказа. У току поступка, је анализирана спорна одреда члана 4. став 2. тачка 3. Правилника. С тим у вези, Повереник је најпре имао у виду да се анамнеза дефинише као поступак прикупљања свих података битних за успостављање дијагнозе и утврђивања природе болести – методом разговора, односно да она представља део поступка за утврђивање болести. Утврђено је, такође, да се наведена одредба налази у члану који у осталим тачкама (1, 2, 4. и 5.) прописује болести/дијагнозе које искључују могућност да особа буде потенцијални давалац уколико има те болести/дијагнозе. Имајући у виду наведено, произлази да је хомосексуални однос стављен у контекст болести, иако је Светска здравствена организација 1990. године извршила Ревизију Међународне класификације болести и сродних здравствених проблема (МКБ-10) и уклонила хомосексуалност са листе болести. Поред тога, како анамнеза подразумева разговор кроз постављање питања да би се прикупиле релевантне информације од пацијента, а у циљу постављања правилне дијагнозе, неспорно је да ће у конкретном случају здравствени радник постављати питања потенцијалним даваоцима репродуктивних ћелија, односно ембриона да ли су имали хомосексуалне односе у последњих пет година, на који начин ће индиректно бити позвани да се изјасне о својој сексуалној оријентацији, што је супротно члану 21. став 1. Закона о забрани дискриминације. Са друге стране, у ситуацији када се особе/потенцијални даваоци репродуктивних ћелија, односно ембриона, приликом разговора са здравственим радником изјасне да имају хомосексуалне односе њима ће, према члану 4. став 2. тачка 3. Правилника, бити ускраћено право да буду даваоци репродуктивних ћелија, односно ембриона. На овај начин се Правилником ускраћује право на донирање репродуктивних ћелија, односно ембриона читавој једној групи лица, уместо да се евентуално искључујући услови односе на одређена ризична понашања. С тим у вези, прописивање наведеног услова из члана 4. став 2. тачка 3. Правилника представља повреду члана 6. и 21. Закона о забрани дискриминације. Поред тога, Повереник је ценио и спорну одредбу у вези са чланом 2. став 2. тачка 4. Правилника којом је прописано да је основни критеријум за избор репродуктивних ћелија и ембриона, да потенцијални давалац, односно оба партнера од чијих репродуктивних ћелија је створен ембрион, задовољава све критеријуме анамнестичких података и комплетног клиничног прегледа, укључујући и психолошку процену, о чему се подаци прикупљају путем упитника и разговора који води квалификован и стручно оспособљен здравствени радник, док је тачком 4. прописан услов да особа нема аналне односе. Имајући у виду овако постављен услов може се претпоставити да је циљ прописивања ове одредбе тај што се са аспекта медицинске струке анални однос може сматрати ризичним за полно преносиве болести. Међутим, уколико је циљ прописивања ове одредбе да се искључи сваки облик ризичног понашања, онда је сваки незаштићени сексуални однос ризичан. Са друге стране, уколико је, са аспекта медицинске струке анални однос ризичнији, потребно је изменити наведену одредбу тако да она не искључује групу лица, на посредан начин, због њиховог личног својства, већ због ризичног понашања, као што је незаштићен анални однос. Чињеница је да услов из члана 2. став 2. тачка 4. више погађа лица хомосексуалне оријентације, односно геј и бисексуалне мушкарце у односу на хетеросексуалне особе. Приликом анализе

ових одредаба Повереник је имао у виду и Директиву Европске уније 2004/23/EЗ о утврђивању стандарда квалитета и сигурности за поступке донирања, прикупљања, тестирање, обраде, чувања, складиштења и дистрибуције ткива и ћелија, која се примењује на ткива и ћелије, које, између осталог укључује и репродуктивне ћелије, као и Директиву Комисије 2006/86/EЗ о примени Директиве 2004/23/EЗ с обзиром на захтеве за праћењем, пријаву озбиљних нежељених реакција и појава и одређене техничке захтеве у вези означавања, обраду, чување, складиштење, чување и расподелу ткива и ћелија људског порекла. Такође, Повереник је имао у виду и упоредну праксу земаља из региона и Европске уније, чијим прописима нису искључене поједине категорије лица који могу бити потенцијални даваоци, већ одређена здравствена стања/болести могу захтевати додатне процене приликом одлучивања да ли лице може бити потенцијални донор. Због тога је Повереник дао мишљење да је Министарство здравља повредило одредбе члана 6, 7. и 21. Закона о забрани дискриминације. Уз мишљење је дата и препорука Министарству здравља да измени одредбе члана 2. став 2. тачка 4. и члана 4. став 2. тачка 3. Правилника и усклади их са антидискриминационим одредбама.

(бр. 07-00-343/2019-02, датум: 12. VIII 2019)

<https://ravnopravnost.gov.rs/rs/801-19-utvrdjena-diskriminacija-na-osnovu-seksualne-orijentacije/>

● По овој препоруци је поступљено

1.3.2. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ због одбијања пружања услуге гинеколошког прегледа који је подносиатеља притужбе до тада обављала

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе АА, поднете против ББ, због дискриминације на основу сексуалне оријентације, у области здравствене заштите. У притужби је наведено да је гинеколог одбио да изврши уобичајен гинеколошки преглед, какав је подносиатеља притужбе навела да је раније обављала, из разлога што је, на његово питање, одговорила да не упражњава односе са мушкарцима. У притужби је навела да је он њу сматрао невином иако је истакла да је имала односе али не и са супротним полом, да није невина и да је до сада имала уобичајене гинеколошке прегледе. Даље је навела да је одбила другачији преглед који јој је понуђен, а који се обавља када је у питању невина особа, те да се осетила непријатно и да је одустала од прегледа. У изјашњењу је наведено да је пацијенткиња рекла да није имала односе са мушкарцима, и да то за њега значи да је та пацијенткиња медицински *virgo intacta*, као и да је одбила другачију врсту прегледа. Повереник је затражио додатно изјашњење о питањима: који протокол обавезује да се не спроводи вагинални преглед у случају да пацијенткиња није имала односе са супротним полом, на који начин утврђује да ли је пацијенткиња *virgo intacta* и да ли је његов лични став да се „невиност“ губи само у хетеросексуалном односу или је то став медицине. Међутим, ББ се није изјаснио. Након анализе свих доказа утврђено је да је пацијенткиња дошла у ординацију у намери да обави гинеколошки преглед, да је гинеколог инсистирао да је она невина јер није имала односе са мушкарцима и понудио алтернативне начине прегледа на које она није пристала, да ББ није пружио доказе да се у руководио објективним критеријумима заснованим на медицинској науци и пракси, а не предрасудама.

Нејасан је и неутемељен став лекара да је „нормалан“ однос, однос између мушкарца и жене као и да се „невиност“ губи пенетрацијом мушког полног органа у женски. Очигледно је код пацијенткиње овакав став створио осећај понижења и неповерење према лекару и третману због чега је одбила такав преглед. Због тога, Повереник је донео мишљење да ББ повредио одредбе члана 12. став 1. Закона о забрани дискриминације, који забрањује узнемиравање и понижавајуће поступање и дао препоруку ББ да се информише о положају и правима особа другачије сексуалне оријентације, посебно у области здравствене заштите и да се у будуће придржава прописа који забрањују дискриминацију.

(бр. 07-00-161/2023-02, датум: 30. V 2023)

<https://ravnopravnost.gov.rs/230-23-prituzba-zbog-diskriminacije-u-oblasti-pruzanja-zdravstvenih-usluga-na-osnovu-na-osnovu-li230-23-prituzba-zbog-diskriminacije-u-oblasti-pruzanja-zdravstvenih-usluga-na-osnovu-na-osnovu-licnog-s/>

● По овој препоруци је поступљено

1.4. Дискриминација у области образовања и стручног оспособљавања

- 1.4.1. Мишљење по притужби поднетој од стране удружења Л против Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Националног савета за високо образовање, Завода за унапређивање образовања и васпитања, Завода за уџбенике и завода за вредновање квалитета образовања и васпитања због дискриминаторног садржаја у средњошколским уџбеницима

Мишљење је донето у поступку поводом притужби удружења Л, поднетих против Министарства просвете, науке и технолошког развоја (у даљем тексту: министарство), Националног савета за високо образовање, Завода за унапређивање образовања и васпитања, Завода за уџбенике и Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, због садржаја у средњошколским уџбеницима „Интерне болести са негом 2“, „Здравствена нега III“, „Психологија за други разред гимназије“, „Психологија“ за III и IV разред трговинских, угоститељско-туристичких и школа за личне услуге, „Неуропсихијатрија“ и „Дечија неуропсихијатрија“, којим се дискриминишу припадници и припаднице ЛГБТ популације на основу сексуалне оријентације. У изјашњењу Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Националног савета за високо образовање наведено је да нису надлежни за питања садржине средњошколских уџбеника. У изјашњењу ЈП Завод за уџбенике, који је издавач овог уџбеника, наведено је да ово предузеће не може бити пасивно легитимисано у овом поступку, јер је за садржај уџбеника искључиво надлежан аутор уџбеника који гарантује да је уџбеник у складу са научним и стручним стандардима. У изјашњењу Завода за унапређивање образовања и васпитања наведено је да је на основу захтева министарства формирана радна група са задатком да преиспита садржину одобрених уџбеника за средњу школу, „Интерне болести са негом 2“, „Здравствена нега III“, „Психологија за други разред гимназије“, „Психологија“ за трећи и четврти разред трговинских, угоститељско-туристичких и школа за личне услуге, „Неуропсихијатрија“ и „Дечија неуропсихијатрија“, и да је након прегледа уџбеника израђено мишљење да је у

овим уџбеницима неопходно извршити измене на које је указано и у притужбама. Поред тога, наведено је и да је у надлежности Завода само да даје стручну оцену о квалитету уџбеника, те се не сматрају одговорним за даљи ток догађаја, односно за околност да се овај уџбеник још увек налази у продаји. У изјашњењу министарства наведено је да је радна група Завода за унапређивање образовања и васпитања испитала садржину наведених уџбеника и дала стручно мишљење и препоруку за измену или допуну текста како би се отклонила дискриминација и обуставило њихово пласирање. Истакнуто је да ће, како није поступано по стручном мишљењу и препоруци, министарство наведене уџбенике уклонити из Правилника о плану уџбеника за период школске 2016/17 до 2018/19. године. Током поступка, Повереник је даље анализирао да ли наведени уџбеници имају дискриминаторан садржај, као и релевантне правне прописе везане за поступак одобрења и повлачења уџбеника. Имајући у виду релевантне правне прописе којима се одређује надлежност одређених органа и установа, као и поступак одобрења, измене и повлачења уџбеника за средњу школу, Повереник је дао мишљење да у поступку по притужбама Л, Национални савет за високо образовање, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Завод за уџбенике и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања нису прекршили одредбе Закона о забрани дискриминације. Са друге стране, министарство, имајући у виду да је спорни садржај у наведеним уџбеницима дискриминаторан, било је дужно да предузме мере прописане Законом о уџбеницима, а по добијању стручног мишљења са препоруком Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања. Наиме, овај завод је дао мишљење да уџбеници „Интерне болести са негом 2“, „Здравствена нега III“, „Психологија за други разред гимназије“, „Психологија“ за трећи и четврти разред трговинских, угоститељско-туристичких и школа за личне услуге, „Неуропсихијатрија“ и „Дечија неуропсихијатрија“ садрже недостатке због којих не би требало да да буду у даљој употреби и препоручио министарству да обавезе издавача да изврши измене и не пласира на тржиште постојеће примерке ових уџбеника. У току поступка, министарство није доказало да је предузело мере у циљу поступања по мишљењу са препоруком Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, те се уџбеници са дискриминаторним садржајем и даље користе у извођењу наставе, што је у супротности са антидискриминационим одредбама. Стога, Повереник за заштиту равноправности дао је мишљење да је министарство, пропуштањем да предузме мере у циљу уклањања дискриминаторног садржаја из уџбеника „Интерне болести са негом 2“, „Здравствена нега III“, „Психологија за други разред гимназије“, „Психологија“ за трећи и четврти разред трговинских, угоститељско-туристичких и школа за личне услуге, „Неуропсихијатрија“ и „Дечија неуропсихијатрија“, повредило одредбе члана 6. Закона о забрани дискриминације. Због тога је Повереник препоручио Министарству просвете, науке и технолошког развоја да предузме, мере из своје надлежности прописане Законом о уџбеницима и Правилником о начину и поступку давања стручне оцене и стручног мишљења о квалитету рукописа уџбеника, приручника и наставног материјала, додатних наставних средстава, наставних помагала, дидактичких средстава и дидактичких игровних средстава, у циљу отклањања дискриминаторног садржаја и онемогућавања да се наведени уџбеници са оваквим садржајем и даље користе у настави.

(бр. 07-00-564/2017-02, датум: 5. IV 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/prituzba-zbog-diskriminatornog-sadrzaja-u-udzbenicima-na-osnovu-seksualne-orijentacije-u-oblasti-obrazovanja/>

● По овој препоруци је поступљено

1.5. Дискриминација у области рада и запошљавања

1.5.1. Мишљење по притужби поднетој од стране АА против ББ предузетника кафе ресторана и ВВ због вређања по основу сексуалне оријентације

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе АА против ББ, предузетника Кафе ресторана „...“, и ВВ, због дискриминације на основу сексуалне оријентације. У притужби је, између осталог, наведено да је ВВ вређала подносиоца због њене сексуалне оријентације тако што је називала „свим погрдним именима“, „свака друга јој је била лезбачо окорела“, као и да ју је ББ 8. августа 2018. године ударио песницом у пределу главе, оборио и наставио да је удара и шутира. С обзиром да је о догађају од 8. августа 2018. године одлучивао Прекршајни суд у .., Повереник, у складу са чланом 36. став 1. Закона о забрани дискриминације, није анализирао део притужбе који се односи на предмет овог судског поступка. У току поступка затражено је изјашњење лица против којих је поднета притужба, међутим ББ и ВВ се нису изјаснили јер нису преузели захтеве за изјашњење, иако су три пута обавештени од ЈП „Поште Србија“ о пошљици коју треба да преузму. Због тога је мишљење донето на основу навода притужбе и изведених доказа. Изјавама сведока потврђени су наводи притужбе у делу који се односи на узнемиравање и понижавајуће поступање ВВ, као и њено дискриминаторско поступање због изјашњавања АА о својој сексуалној оријентацији. Наиме, у притужби је наведено да је АА своју сексуалну оријентацију саопштила ВВ истог дана када је отишла да пита за посао, као и да је ББ била позната њена сексуална оријентација. Даље, сведокиња коју је предложила подносиоца притужбе потврдила је да је ВВ рекла „Што се ти не јављаш када те зовем, лезбејко?“ и „Да ли ти је то цура? Да ли је и она лезбејка?“, као и да је у тону којим се ВВ обратила АА осетила злобу, подсмех и иронију, а да се на лицу АА видело да јој је непријатно, док је други предложени сведок изјавио да је неколико пута био присутан када је вређала АА што је лезбејка и да је то све привидно изгледало као шала: „Ух, ја све заборавим да је АА лезбејка“, „Бато, А. има жену а ти немаш“, као и да је ВВ користила сваку прилику да напомене сексуалну оријентацију АА у току разговора. Повереник је дао мишљење да није утврђено да је ББ, предузетник кафе ресторана „...“ ..., повредио одредбе закона, док је утврђено да је ВВ повредила одредбе Закона о забрани дискриминацијеи препоручено да упути писано извињење АА, као и да убудуће води рачуна да својим понашањем не крши законске прописе о забрани дискриминације.

(бр. 07-00-638/2018-02, датум: 25. I 2019)

<https://ravnopravnost.gov.rs/765-18-prituzba-a-a-protiv-v-v-zbog-diskriminacije-na-osnovu-seksualne-orientacije-u-oblasti-rada/>

● По овој препоруци није поступљено

2. ПРЕПОРУКЕ МЕРА ОРГАНИМА ЈАВНЕ ВЛАСТИ И ДРУГИМ ЛИЦИМА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ И ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

2.1. Препорука мера за остваривање равноправности упућена свим јединицама локалне самоуправе поводом поступка промене пола у матичним књигама

Повереник за заштиту равноправности препоручује општинским/градским управама:

- Да приликом примене прописа у поступку промене ознаке пола у матичној књизи рођених, има у виду да право на промену ознаке пола у складу са законом има, не само лице које је оперативним путем променило пол, већ и лице коме је у складу са прописима издата потврда о спроведеној хормонској терапији у трајању од најмање годину дана уз индикацију лекара специјалисте психијатрије и ендокринологије.
- Да у оним случајевима у којима је промена личног имена потребна ради усаглашавања са полом односно родним идентитетом у складу са законом, омогући промену личног имена трансродним и трансполним особама, без додатних услова и ограничења.

(бр. 021-01-169/2021-02, датум: 6. IX 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/preporuka-mera-svim-jls-povodom-postupka-promene-pola-u-maticnim-knjigama/>

2.2. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог – EuroPride 2022

Повереник за заштиту равноправности препоручује Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог:

– да у сарадњи са организаторима манифестације „EuroPride 2022” предузму мере из своје надлежности како би се осигурало да манифестација протекне безбедно и у духу толеранције, промоције различитости и равноправности.

(бр. 021-01-522/2022-02, датум: 24. VI 2022)

<https://ravnopravnost.gov.rs/preporuka-mera-ministarstvu-za-ljudska-i-manjinska-prava-i-drustveni-dijalog-europride-2022/>

2.3. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Влади Републике Србије – EuroPride 2022

Повереник за заштиту равноправности препоручује председници Владе:

– да предузме све потребне активности на усмеравању и усклађивању рада Владе и органа државне управе, како би се осигурало да манифестација „EuroPride 2022” протекне безбедно и у духу толеранције, промоције различитости и равноправности.

(бр. 021-01-523/2022-02, датум: 24. VI 2022)

<https://ravnopravnost.gov.rs/preporuka-mera-vladi-republike-srbije-europride-2022/>

2.4. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Министарству унутрашњих послова – EuroPride 2022

Повереник за заштиту равноправности препоручује Министарству унутрашњих послова:

– да у сарадњи са организаторима манифестације „EuroPride 2022” предузму мере из своје надлежности како би се осигурало да манифестација протекне безбедно и у духу толеранције, промоције различитости и равноправности.

(бр. 021-01-525/2022-02, датум: 24. VI 2022)

<https://ravnopravnost.gov.rs/preporuka-mera-ministarstvu-ministarstvu-unutrasnjih-poslova-europride-2022/>

2.5. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Граду Београду – EuroPride 2022

Повереник за заштиту равноправности препоручује Граду Београду:

– да у сарадњи са организаторима манифестације „EuroPride 2022” предузме мере из своје надлежности како би се осигурало да манифестација протекне безбедно и у духу толеранције, промоције различитости и равноправности.

(бр. 021-01-524/2022-02, датум: 24. VI 2022)

<https://ravnopravnost.gov.rs/preporuka-mera-gradu-beogradu-europride-2022/>

2.6. Препорука мера за остваривање равноправности упућена Министарству здравља

Повереник за заштиту равноправности препоручује Министарству здравља да:

– без одлагања предузму све неопходне мере како би се омогућило снабдевање здравствених установа и крајњих корисника леком **Тестостерон Депо** или његовом адекватном заменом и обезбедила доступност овог лека свим лицима којима је потребан.

(бр. 07-00-476/2024-02, датум: 29.VII 2024)

<mailto:https://ravnopravnost.gov.rs/547-24-preporuka-mera-republickom-fondu-za-zdravstveno-osiguranje-povodom-problema-nestasice-leka-testosteron-depo/>

3. МИШЉЕЊА НА НАЦРТЕ ЗАКОНА

3.1. Мишљење на Нацрт закона о изменама и допунама Закона о матичним књигама

Повереник је поступајући у оквиру законом прописане надлежности дао мишљење на Нацрт закона о измена и допунама Закона о матичним књигама и том приликом похвалио измене Нацрта закона које се односе на могућност уписа податка о националној припадности, као и података о промени пола у матичну књигу рођених, указавши при том да наведене измене нису доследно спроведене кроз читав текст Нацрта закона, нарочито у погледу обавезе достављања податак о овим променама и њихове размене. Уз то, имајући у виду да дипломатско-конзуларна представништва настављају да воде матичне књиге и врше забележбе о промени података о личним стањима грађана и исправке грешака у складу са одредбама закона који уређује матичне књиге, нејасно је да ли дипломатско-конзуларна представништва могу да врше и уписе ових података о националној припадности, као и о промени пола.

Поред тога, Повереник је указао да се чланом 33. Нацрта закона мења члан 86. Закона о матичним књигама тако што се додају овлашћења за министра надлежног за послове управе у погледу доношења подзаконских прописа којим се ближе уређује начин уписа података о националној припадности, као и о промени пола. Међутим у члану 21. Нацрта закона додаје се члан 45б којим се у ставу 2. прописује да министар надлежан за послове управе и министар надлежан за послове здравља споразумно прописују поступак издавања и образац потврде на основу којег се доноси решење које претходи упису података о промени пола, зато би ове одредбе требало усагласити. Такође у члану 22. Нацрта додат је члан 45а којим је прописана могућност уписа податка о националној припадности у матичну књигу рођених у којем није поменуто доношење подзаконског акта за упис овог податка нити је уређено на шта би се тај акт односио, па није асно на шта се односи овлашћење за доношење подзаконског акта из члана 33. став 1. тачка 9а) Нацрта.

Повереник је такође уочио да су наведене речи у мушком роду (нпр. матичар, министар, записничар), као генерички неутрални термини и за мушки и женски род, чиме се нарушава принцип равноправности полова, те је предложио да се у текст унесе и одредба према којој сви појмови који се користе у мушком роду обухватају исте појмове у женском роду.

Такође, Повереник је указао на то да Нацрт закона, као и важећи Закон о матичним књигама, не садрже одредбу о забрани дискриминације, што би свакако требало да садрже, без обзира што је забрана дискриминације уређена општим антидискриминационим прописима.

У вези са одредбом члана 34. Нацрта закона, којом је прописано да ће се новчаном казном до 300.000 динара казнити за прекршај орган из члана 6. став 2. и 4. овог закона уколико не обезбеди вођење матичних књига у регистру матичних књига најкасније до почетка примене овог закона, Повереник је указао на неусклађеност (казнене одредбе) са одредбама Закона о прекршајима, у погледу прекршајне одговорности ових органа. Повереник је подсетио да је у погледу прекршајне одговорности органа јавне власти потребно имати у виду одредбу члана 17. став 2. Закона о прекршајима, којом је, између осталог, прописано да Република Србија, територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе и њихови органи не могу бити одговорни за прекршај.

(Дел. бр. 011-00-6/2018-02, датум: 12. III 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-na-nacrt-zakona-o-izmenama-i-dopunama-zakona-maticnim-knjigama/>

3.2. Мишљење на нов текст Нацрта закона о изменама и допунама Закона о матичним књигама

Повереник за заштиту равноправности је поступајући у оквиру законом прописане надлежности дао мишљење на нов текст Нацрта закона о изменама и допунама Закона о матичним књигама и анализом достављеног текста уочио да су поједине примедбе Повереника дате у мишљењу бр. 011-00-6/2018-02 од 12. марта 2018. године усвојене и интегрисане у текст Нацрта закона, док поједине примедбе нису уважене. Поред наведеног одредбом чана 23. став 2. Нацрта закона прописано је да „После уписа података о промени пола, право увида у матичну књигу рођених и списе за лице које је променило пол, имају само лице које је променило пол, дете и родитељи тог лица, као и надлежни органи за вршење послова у складу са законом.“ Повереник је предложио да се још једном размотрити круг лица која могу имати увид у матичну књигу рођених и списе за лице које је променило пол, како са аспекта да ли право на увид треба да имају родитељи у случају да је лице које је променило пол пунолетно, тако и са аспекта проширења круга лица и на усвојитеља. Повереник је указао да је у члану 23. став 1. Нацрта закона прописано да увид у матичне књиге као и списе између осталих има и усвојитељ. Поред тога, одредбама члана 104. Породичног закона, усвојитељ је изједначен са родитељем.

(Дел. бр: 011-00-10/2018-02, датум: 19. IV 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-na-novi-tekst-nacrta-zakona-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-maticnim-knjigama/>

3.3. Мишљење на Предлог Националне стратегије за превенцију и контролу ХИВ инфекције и АИДС-а у Републици Србији (2018-2025) са Акционим планом за спровођење Националне стратегије у периоду 2018 - 2021. године

Повереник за заштиту равноправности је поступајући у оквиру законом прописане надлежности дао мишљење на Предлог Националне стратегије за превенцију и контролу ХИВ инфекције и АИДС-а у Републици Србији (2018-2025) са Акционим планом за спровођење Националне стратегије у периоду 2018 - 2021. године у којем је нагласио да усвајање ове

Националне стратегије са Акционим планом, представља предуслов за остваривање пуног приступа људским правима и унапређење положаја особа које живе са ХИВ/АИДС-ом, као и остваривање њихове заштите.

Повереник је предложио да у оквиру мере 1.2. „Унапређени постојећи и креирани нови програми превенције за МСМ“ наведен је као један од индикатора проценат МСМ који су користили кондом приликом последњег сексуалног односа са мушким партнером, буде избачена одредница „мушки“ и замени се речима „са партнером“, будући да за друге ризичне групе није навођен пол партнера.

У делу 3.2.2. Лечење и подршка особа које живе са ХИВ-ом, Специфичан циљ 2. Мера 2.1. „Повећање броја дијагностикованих особа инфицираних ХИВ-ом на лечењу антиретровирусним лековима“ Предлога стратегије са АП, у опису актуелне ситуације наведено је да палијативна нега није организована, а у активностима које су предвиђене за реализацију овог специфичног циља нису наведене активности које се односе на палијативну негу особа које живе са ХИВ/АИДС-ом. Повереник је упутио препоруку мера Министарству здравља и Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у којој је навео да је неопходно предузимање мера и активности са циљем даљег развоја и унапређења система палијативног збрињавања пацијената и пружања подршке њиховим породицама.

Повереник је још предложио да се још једном размотре, прецизине дефинишу и уједначе појмови и терминологија која се користи у Предлогу стратегије са АП, како би се избегле нејасноће и недоумице приликом њене реализације.

Пракса Повереника за заштиту равноправности говори да особе које живе са ХИВ/АИДС-ом, као жртве дискриминације нису вољне да уђу у процесе притужби или доказивања почињене дискриминације и мали број јавно говори о свом здравственом стању. Повереник сматра да им је управо зато потребно дати подршку, како је то и Предлогом ове стратегије и Акционим планом предвиђено, како да пријаве дискриминацију, тако и да се заштите њихова права, са циљем смањења дискриминације ове рањиве групе.

Коначно, Повереник у оквиру своје надлежности, а у циљу унапређења равноправности и заштите од дискриминације спроводи обуке различитих друштвених актера у погледу препознавања дискриминације као и заштите од дискриминације. С тим у вези Повереник је предложио да се у оквиру активности под називом „Спроводи програме едукације представника медија“ и „Спроводи програме едукације младих у циљу смањења стигме и предрасуда повезаних са ХИВ-ом“ као учесник дода и Повереник за заштиту равноправности, будући да ове обуке које организује Повереник обухватају како дискриминацију на основу здравственог стања тако и дискриминацију по свим другим основима.

(Дел. бр. 500-01-1/2018-02, датум: 12. IV 2018)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-na-predlog-nacionalne-strategije-za-prevenciju-i-kontrolu-hiv-infekcije-i-aids-a-u-republici-srbiji-2018-2025/>

3.4. Мишљење на нацрт Закона о истополним заједницама

Повереник за заштиту равноправности је поступајући у оквиру законом прописане надлежности

дао мишљење на нацрт Закона о истополним заједницама при томе истакавши да је у више наврата у својим редовним годишњим извештајима указивао на потребу да се донесу прописи којима се омогућава регистрација истополних парова и регулишу дејства, правне последице и начин престанка регистрованих партнерства, у складу са препорукама Савета Европе, као и да је потребно предузимати мере усмерене ка елиминисању дискриминације и стигматизације ЛГБТ особа.

Повереник је у свом Мишљењу указао на нелогичност садржану у нацрту Закона којим је утврђено да се истополна заједница не може склопити ако су лица различитог пола, будући да сам назив ове врсте заједнице упућује да је таква могућност искључена. Такође, Повереник је предложио да се одредбе које се односе на узраст лица која склапају истополну заједницу преформулишу тако да свака могућност да ову заједницу закључи лице млађе од 18 година буде искључена.

Повереник на крају указује на одредбе Нацрта закона о нерегистрованим истополним заједницама и истиче да постоји могућност да дође до проблема у њиховој имплементацији у пракси.

(Дел. бр. 011-00-10/2021-02, датум: 12. IV 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-na-nacrt-zakona-o-istopolnim-zajednicama/>

3.5. Мишљење на Закон о родној равноправности

Повереник за заштиту равноправности је поступајући у оквиру законом прописане надлежности дао мишљење на Закон о родној равноправности у којем наводи да је неопходно извршити усаглашавање одредаба Нацрта закона о родној равноправности са предложеним законским решењима из Нацрта закона о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације, као кровног закона.

Такође, Повереник је упутио примедбу везано за део Нацрта закона који уређује дискриминацију на основу пола, полних карактеристика, односно рода и указује да Закон о забрани дискриминације, приликом дефинисања појма дискриминације, као лична својства која су у вези са родном равноправношћу наводи пол и родни идентитет, те Повереник сматра да је неопходно да Нацртом закона буду обухваћене све манифестације рода, укључујући и родни идентитет.

Увођење новог личног својства „полне карактеристике“, које је утврђено и Нацртом закона о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације, није доследно спроведено кроз цео текст Нацрта закона, односно постоје одредбе у којима се ово лично својство и не помиње те је неопходно извршити допуну тих одредаба Нацрта закона. Уз то, код навођења личног својства „пол односно род“, Повереник истиче да су у питању различита лична својства и мишљења смо да их је кроз цео текст Нацрта закона потребно прописати као „пол и/или род“.

Такође, Повереник је упутио и начелну примедбу на одредбе Нацрта закона у којима је извршено преузимање појединих одредаба које су већ дефинисане постојећим законским

прописима, као што су на пример Закон о спречавању насиља у породици, Закон о раду, Закон о забрани дискриминације и др.

Повереник указује да одредбу у Нацрту закона којом се дефинише предмет закона треба прецизирати и њоме обухватити све оно што је предмет закона и што се Нацртом закона заиста уређује.

Уз то, Повереник указује да је за дефиницију родно заснованог насиља која је садржана у Нацрту закона, потребно имати у виду разлику између пола и рода, јер се ради о појмовима са различитим значењем. Стога, Повереник указује да би у дефиницији израза „родно засновано насиље” реч: „пол” требало брисати, с обзиром на то да је родно засновано насиље усмерено против одређене особе због њеног рода, односно, родног идентитета.

Повереник даље указује на одредбе Нацрта закона које се односе на обавезе органа јавне власти и послодаваца који имају више од 50 запослених и радно ангажованих да одређују и спроводе посебне мере у оквиру годишњих планова или програма рада. Имајући у виду обавезу органа јавне власти и послодаваца да о доношењу плана обавесте Министарство уз обавезно достављање извода из истог у делу који се односи на остваривање и унапређење родне равноправности, под претњом новчаног кажњавања за прекршај, Повереник указује да је предлагач пропустио да пропише рок за извршење ове обавезе. Такође, поставља се и питање да ли ће органи јавне власти и послодаваци, бити у обавези да одмах након ступања на снагу овог закона мењају већ усвојене годишње планове или програме рада уношењем у њих посебног плана који се односи на остваривање равноправности са свим прописаним обавезним елементима или ће законску обавезу моћи да испуне приликом израде нових годишњих планова или програма рада.

Код регулисања једнаких могућности у области запошљавања и рада и вредновања укупне вредности неплаћеног кућног рада, у члану 28. став 1. Нацрта закона, у којем се гарантују једнаке могућности у погледу одсуства ради неге детета и посебне неге детета са инвалидитетом, Повереник указује да је у циљу усаглашавања термина посебне неге детета са одредбама Закона о раду и Закона о финансијској подршци породици са децом неопходно брисање речи: „са инвалидитетом”.

У члану 29. Нацрта закона, у којем се наводи „послодавац у јавном и приватном сектору”, Повереник сматра да је потребно избацити сувишне одреднице у јавном и приватном сектору, односно да је потребно усклађивање са одредбом из члана 6. став 1. тачка 19) којом је већ дефинисан појам послодавца.

Такође, Повереник указује на одредбе прописане чл. 26. и 30. Нацрта закона које се односе на обавезу обезбеђивања уравнотежене заступљености полова у органима управљања и надзора, као и на положајима у тим органима у органима јавне власти, односно на обезбеђивање уравнотежене заступљености полова, али уз уважавање специфичности које произлазе из природе посла, службе или делатности и слично код послодавца, и истиче да Нацртом закона није прописан ни рок за њену примену, али ни санкција у случају непоступања по овој одредби. Сагласно наведеном поставља се питање њене имплементације у пракси, посебно имајући у виду да управо у органима управљања и надзора постоји осетно неуравнотежена заступљеност полова.

Повереник сматра да је потребно извршити додатно прецизирање одредбе из члана 38 која прописује да органи јавне власти и послодавци који обављају послове у области одбране и безбедности обезбеђују примену политика једнаких могућности, инклузивне безбедности и унапређења родне равноправности и доприносе уклањању родних стереотипа приликом остваривања права и обавеза лица оба пола у области одбране и безбедности, кроз посебне мере и активности које се између осталог односе на унапређење безбедности жена у миру, конфликту и постконфликтном опоравку друштва, повећање заступљености и укључености

жена у одлучивање у свим процесима који се тичу очувања мира и безбедности, унапређење доступности и делотворности заштите жена и слично, и то зарад њене лакше имплементације у пракси. Иста примедба се односи и на обавезу којом је прописано да институције надлежне за заштиту животне средине обезбеђују једнаке могућности за жене и мушкарце у систему управљања природним ресурсима и право на информисање о стању животне средине, односно уважавања различитих интереса, потреба и приоритети жена и мушкараца, приликом управљања људским ресурсима.

Повереник указује да за непоштовање одредбе којом је прописана родна равноправност у области јавног информисања као и да садржаји у средствима јавног информисања, укључујући и оглашавање, не смеју да садрже податке којима се ствара или подстиче дискриминација на основу пола, односно рода, као и којом је забрањено изражавање мржње и омаловажавање жена и мушкараца, као и јавно заговарање, подржавање и поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености жена и мушкараца, односно на родним стереотипима, предлагач није прописао санкцију, те се поставља питање њене имплементације у пракси.

Повереник је мишљења да је у члану 47. став 7. Нацрта закона, потребно извршити терминолошку корекцију речи „члановима“ у изразу „члановима једног пола“, речју „припадницима једног пола“, или неком другом прикладном речју.

Повереник указује и на одредбу из члана 62. Нацрта закона којом је прописана обавеза вођења евиденције о остваривању родне равноправности за органе јавне власти и послодавце, без ограничења у погледу броја запослених и радно ангажованих. Посебно је нејасно на који начин ће послодавци евидентирати податке о броју и проценту тражилаца бесплатне правне помоћи из тачке 15) овог члана, имајући у виду да се запослени за пружање бесплатне правне помоћи у складу са чланом 9. Закона о бесплатној правној помоћи може обратити адвокату и служби правне помоћи у јединицама локалне самоуправе, односно удружењу на основу одредби закона који уређују право азила и забрану дискриминације. Такође, нејасно је и на који начин ће водити евиденцију о подацима из тач. 16), 17) и 18) овог члана, а који се односе на број и проценат пријављених случајева насиља заснованог на полу, односно роду, разврстаних по облику насиља, полу жртве насиља и полу извршиоца насиља и међусобном односу жртве и извршиоца насиља, затим на број и проценат лица која су извршила насиље у породици разврстаних према полу и међусобном односу извршиоца насиље и жртве, као и број и проценат пресуда за насиље према женама и насиље у породици разврстаних по полу жртве и по полу извршиоца насиља. Повереник на наведено посебно указује будући да је за непоштовање ове обавезе чланом 65. тачком 13) Нацрта закона предвиђена санкција.

У прелазним и завршним одредбама у члану 70. став 1. Нацрта закона, прописано је да су Влада, односно надлежни орган аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе дужни да ускладе одговарајуће акте, а надлежни органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе који немају основана тела за родну равноправност, односно лица задужена за родну равноправност, да донесу одговарајуће акте о оснивању тих тела, односно одређивању лица задуженог за родну равноправност, у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона. Повереник констатује да Нацрт закона неспорно представља унапређење у области родне равноправности, али мишљења је да је рок од шест месеци недовољан за испуњење ових обавеза.

Поред тога, Повереник указује и на прелазну и завршну одредбу из члана 73. Нацрта закона, којом је прописано да даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о равноправности полова. Наиме, престанком важења Закона о равноправности полова, није одређено како ће се спроводити раније започети судски поступци за пружање грађанско-правне заштите од дискриминације који су започети на основу Закона о равноправности полова.

(Дел. бр. 011-00-00012/2021-02, датум: 15. IV 2021)

<https://ravnopravnost.gov.rs/misljenje-na-nacrt-zakona-o-rodnoj-ravnopravnosti-3/>

4. СТРАТЕШКЕ ПАРНИЦЕ

4.1. ТУЖБА ПРОТИВ ПРОФЕСОРА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НОВОМ САДУ – дискриминација по основу пола и сексуалне оријентације у области медија, поднета 8. новембра 2017. године

Тужбом против аутора текста од 8. новембра 2017. године, Повереник за заштиту равноправности је покренуо поступак пред Вишим судом у Новом Саду, због дискриминације на основу пола и сексуалне оријентације. У тужби је наведено да тужени у тексту „Насиље у породици и насиље над породицом“ шаље поруку да заштита од насиља у породици није оправдана у свим случајевима, него да треба да буде селективна, односно у зависности од тога да ли је жена јака или слаба, нервозна, мушичава или добро расположена, да ли има љубавника или не, да ли зарађује или је издржавана, да ли је у брак унела неку имовину или се уселила у мужевљев стан и итд. У тужби је поред осталог наведено да је став да само „слаби“ заслужују заштиту, тј. да жене заштиту заслужују само ако су „слабе“, базиран на стереотипима и генерализацији улоге жена, које, из разлога што су жене, нужно морају бити и слабије, како би уживале заштиту. Тужени је у свом тексту Закон о спречавању насиља у породици назвао Законом о насиљу у породици. Тужени у наведеном тексту квалификује ЛГБТ популацију и активности који они организују у виду шетњи као и сексуалност, која је другачија од хетеросексуалне, као „примитивне“, „насилничке“ и „простачке“. Такође, текстом јавно заговара односно имплицира ограничавање права на слободу кретања и окупљања овој друштвеној групи као и права на заштиту, а која права су гарантована међународним прописима као права која припадају сваком појединцу без дискриминације. У одговору на тужбу, аутор је истакао да је његов текст рационална и одмерена оцена сврхе закона, а не позив на његову промену, да тужилац дописује и учитава значења његовом тексту и речима, те да му смета било чије јавно излагање сексуалности. У тужби је Повереник указао на ранију праксу суда у случајевима у којима је у сличним ситуацијама утврђивана дискриминација.

Виши суд у Новом Саду је донео пресуду у којој је утврдио да је аутор наведеним текстом извршио акт дискриминације жена на основу пола и акт дискриминације припадника ЛГБТ популације на основу сексуалне оријентације.¹ Суд се није сложио са наводима аутора и пресудио је да је аутор текста „изразио идеје и ставове који су узнемирујући и понижавајући, којима се вређа достојанство и подстиче дискриминација и мржња“ против две наведене групе. Иако је суд оценио да тужени има право на изражавање свог мишљења, истакао је да као јавна личност и као неко ко има нарочито важну друштвену улогу јер се бави предавањем и професуром, мора саопштавати идеје, ставове и мишљења на начин који неће стварати подлогу и могућност за увредљиву и понижавајућу атмосферу према било којој групи, за вређање угледа, части и права других лица и друштвених група.

Ову одлуку је преиначио Апелациони суд у Новом Саду² који у образложењу пресуде истакао да изјаве у конкретном тексту не препоручују да се поступа дискриминаторно према женама или ЛГБТ припадницима и да не позивају на насиље и не подстичу на мржњу, нити садрже чињеничне тврдње, већ вредносни суда аутора због чега сене могу сматрати дискриминаторним. Такође, Суд је заузео став да сам предметни текст не представља говор мржње или позив на насиље уперен против жена и припадника ЛГБТ јер није објављен у напетом социјалном амбијенту, при чему се Суд није осврнуо на узнемиравајуће и понижавајуће поступање као

1 Виши суд у Новом Саду, ИИ. 1344/2017, пресуда од 8.5.2018.

2 Апелациони суд у Новом Саду, Гж. 3576/18, пресуда од 17.10.2018.

облик дискриминације прописан законом. Суд се није осврнуо ни на статистичке податке о броју убијених жена у породичном насиљу. Поводом чињенице да је текст објављен пред "Прајд викенд" и "Параду поноса" које су одржане 2017. након објављивања спорног текста, Суд је констатовао да то не значи да је споран текст објављен у време постојања социјално напетог амбијента јер је одржавање манифестације унапред позната и очекивана медијска тема, са тенденцијом опадања медијске актуелности. У пресуди Суд наводи да демократско друштво подразумева слободан проток свих врста мишљења и информација, те се у конкретном случају не може сматрати дискриминацијом ЛГБТ припадника изношење негативног става о њиховом начину организовања и пријављеног окупљања. Суд даље закључује да је тужени изнео негативан критички став о појави њиховог масовног окупљања у контексту социолошких узрока за пораст обима насиља у породици, а избор оштријих речи које је том приликом употребио не може се сама по себи сматрати дискриминацијом.

Ову одлуку је потврдио и Врховни касациони суд.³ Тако је Врховни касациони суд заузео став да аутор текста није вређао припаднике другог пола или другачије сексуалне оријентације, већ да је изнео свој вредносни суд о квалитету Закона о спречавању насиља у породици, као и недоличном понашању одређених чланова ЛГБТ популације приликом одржавања Параде поноса. Суд посебно наглашава значај слободе изражавања за опстанак и развој демократског друштва, али иако тврди супротно, одступа од своје раније праксе да право на критику није неограничено.⁴ Суд закључује да је „очигледно“ шта је био циљ туженог, а да то није била намера вређања, иако није јасно на који начин је Суд испитао намеру туженог, нарочито имајући у виду да за постојање дискриминације намера није правно релевантна. Такође, у пресуди суд није образложио одступање од раније судске праксе у сличним случајевима у којима је за разлику од овог случаја, утврдио дискриминацију.

Врховни касациони суд је пресуду донео након две године од подношења ревизије и то у августу месецу када није био завршен избор повереника, односно институција није имала носиоца функције.

4.2. ТУЖБА ПРОТИВ ПРОФЕСОРА МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ - дискриминација по основу сексуалне оријентације у области медија, поднета 21. фебруара 2018. године

Повереник за заштиту равноправности је поднео Вишем суду у Београду, тужбу против професора медицинског факултета, због интервјуа за магазин, који је објављен 27. октобра 2017. У интервјуу је навео да сматра да се пожурило са скидањем хомосексуалности са листе болести Светске здравствене организације. У наставку појашњава да хомосексуалци на одређеним местима имају измењен волумен коре великог мозга, исто тако и можданог предворја, данас увелико познатог емоционалног генератора, таламуса. Мозгови хомосексуалаца и хетеросексуалаца показују различитости како у својој анатомији, тако и у функционисању. Интересантно је да мозгови хомосексуалаца реагују сличније мозговима педофила на стимулусе. Реакција хетеросексуалаца најјача је код мушкараца на видне стимулусе, док је код хомосексуалаца видни део коре значајно измењен, судећи према истраживањима у последње три године. Ако питамо наш мозак, који узгред не зна да лаже, онда ће нам он рећи својом функцијом да су педофилија и хомосексуализам базирани на сличним променама на мозгу, дакле ради се о психичким последицама можданих промена (...), Такође, навео је: „Прво причају како хомосексуализам није ништа страшно, онда досоле да су то људи као и ми, да бисте то прихватили, онда закукају како им треба дати иста права као и другима (мада им нико права није ускраћивао) и онда то постане друштвени тренд. Од последица измењеног

3 Врховни касациони суд, Рев 195/2019, пресуда од 29.1.2020.

4 Видети Врховни касациони суд, Рев 1855/2017, пресуда од 30.06.2020.

мозга, направите нормално биће, судећи по медијским исказима (...)”,

Повереник је поднео ову тужбу због узнемиравања и понижавајућег поступања које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, које је забрањено чланом 12. Закона о забрани дискриминације.

Виши суд у Београду донео је пресуду због пропуштања⁵ којом је утврђено да је у неведном интервјуу тужено повредио члан 12. Закона о забрани дискриминације, забранио му да убудуће у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности износи ставове којима се омаловажавају припадници/це ЛГБТ популације и подржавају предрасуде према овој друштвеној групи. Такође, наложено му је да о свом трошку објави пресуду у магазину „Печат“ или дневном листу са националном покривеношћу.

Тужени је благовремено уложио жалбу на пресуду, а Апелациони суд у Београду⁶ је пресуду због пропуштања укинуо и предмет вратио на поновно суђење.

Виши суд у Београду је донео решење⁷ којим се прекида поступак у овој правној ствари због смрти туженог.

4.3. ТУЖБА ПРОТИВ ЛЕКАРА - дискриминација по основу сексуалне оријентације у области медија, поднета 26. октобра 2022. године

Повереник за заштиту равноправности је поднео тужбу због дискриминације на основу сексуалне оријентације, јер је тужени лекар у телевизијском гостовању чија је тема била најављено одржавање ЕуроПрајд рекао „да је хомосексуалност била и остала болест и да може да се лечи“. Тужени је изразио неслагање са званичним ставом науке, иако је лекар, што његовој изјави даје посебну тежину. Светска здравствена организација је још 1990. године уклонила хомосексуалност са листе болести, а исто је учинило и Српско лекарско друштво 2008. године. Тужени је на овај начин, додајући свом ставу призив научног становишта, припаднике ЛГБТ популације изложио додатној стигми и дискриминацији. Ову изјаву тужени је дао у тренутку појачане друштвене напетости када су се на улицама Београда одржавале шетње и протести против одржавања ЕуроПрајда, чиме је допринео продубљивању јаза и нетрпељивости према ЛГБТ особама једног дела већинске популације и додатном учвршћивању дубоко укорених предрасуда у друштву.

У овом поступку тужени је поднео противтужбу против Повереника због вршења својих овлашћења стриктно прописаних Законом о забрани дискриминације. Овакве тужбе против Повереника због вршења законом утврђених надлежности и израженог мишљења у поступку, апсурдне су, недозвољене и представљају злоупотребу права, као и својеврсан притисак на рад и исцрпљивање капацитета како Повереника тако и суда и намењене су одуговлачењу поступка. Имајући у виду заузет став суда у сличним предметима у погледу недопуштености оваквих тужби, Повереник се поред одговора на противтужбу обратио и председнику Вишег суда.

Поступак је у току.

Током 2023. године заказана су три рочишта од којих је одржано једно, друга два су одложена, једно због распореда поступајућег судије у другостепено грађанско одељење, а друго због здравствене спречености поступајућег судије. Следеће рочиште је заказано за 15. мај 2024. године

5 Виши суд у Београду П 2908/18 од 28.06.2018.

6 Апелациони суд у Београду Гж.бр. 1837/19 од 6.03.2019.

7 Виши суд у Београду П 1697/19 од 22.04. 2022.

5. КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ

5.1. Кривична пријава због јавног излагања порузи особа другачије сексуалне оријентације – поднета против Александра Вуксановића (естрадно име: Аца Лукас), поднета 2018. године

Поверенику за заштиту равноправности се обратила организација цивилног друштва, указавши да је естрадни певач дискриминисао припаднике ЛГБТ заједнице, износећи више увредљивих и понижавајућих квалификација у гледаној телевизијској емисији. На тај начин, јавно је изложио порузи све особе другачије сексуалне оријентације и изнео више ставова који су генератор предрасуда које доводе до дискриминације и насиља према припадницима и припадницама ЛГБТ заједнице. Наиме, представио је грађане и грађанке другачије сексуалне оријентације као психички болесне особе, којима је, како наводи, „угрожен мозак” и окарактерисао их као неморалне људе који јавно упражњавају сексуалне односе. Наводећи (уз енергичну гестикулацију) да је сексуални однос између два мушкарца истог пола гори од убиства и да је боље да деца гледају убијање, укључујући децу у овакав наратив, певач је покушао да изазове опште згражавање јавности, излажући порузи групу лица само због њихове сексуалне оријентације, стварајући непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење за ЛГБТ особе.

Треће основно јавно тужилаштво у Београду одбацило је кривичну пријаву.

С тим у вези Повереник се представком обратио Републичком јавном тужилаштву.

5.2. Кривична пријава због претњи активисткињама због претпостављеног личног својства – сексуалне оријентације, поднета 2019. године

Повереник за заштиту равноправности је примио притужбу више удружења грађана поводом претњи упућених активисткињама једне организације током одржавања Фестивала женског пријатељства. Наводи се да је том приликом дошло до „озбиљног нарушавања безбедности учесница фестивала као и кршења њихових људских права”. На друштвеним мрежама дељена је фотографија председнице једног од удружења, уз коментаре: „У име свих Тутинаца се ограђујем од ових бестидница и проклињем што нам срамоту о врат окачише”, „Допуштамо ову срамоту”, „Алах да сачува само”, „Не у мом граду”, „Тутином ће крв лити, геј параде неће бити” и други коментари. Повереник је у вези са наводима из притужбе поднео кривичну пријаву.

Републичко јавно тужилаштво је обавестило Повереника да је кривична пријава против НН извршилаца, због кривичног дела угрожавање сигурности из члана 138. став 2. а у вези члана 54. а Кривичног законика, достављена Вишем јавном тужилаштву, одељењу за високотехнолошки криминал, налазећи да се у конкретном случају ради о делу које је мотивисано мржњом према ЛГБТ особама.

5.3. Кривична пријава против полицијских службеника због дискриминације по основу личног својства – сексуалне оријентације, поднета 2022. године

Повереник за заштиту равноправности је године поднео кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву против два полицијска службеника због постојања основа сумње да су извршила кривично дело злостављање и мучење из члана 137. став 3. у вези са ставом 1. и чланом 54а Кривичног законика. Наиме, Поверенику се обратило лице које је навело да су га два полицијска службеника на територији града Београда, у вршењу службе, у подземном пролазу физички и психички злостављали, псовали, вређали и понижавали по основу његове сексуалне оријентације

Прво основно јавно тужилаштво у Београду је у јуну 2023. године обавестило Повереника да је након спроведених доказних радњи, те саслушања осумњичених лица и испитивања оштећеног, и након обављеног вештачења од стране судског вештака психијатра на околности психичког стања оштећеног, те прикупљања осталих доказа, донело Решење о одбачају кривичне пријаве Повереника из разлога јер не постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности.

6. УПОЗОРЕЊА УПУЋЕНА ЈАВНОСТИ НА НАЈЧЕШЋЕ, ТИПИЧНЕ И ТЕШКЕ СЛУЧАЈЕВЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

6.1. Упозорење упућено јавности поводом напада на особу због претпоставке да припада ЛГБТ заједници (новембар 2019. године)

Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић оштро осуђује напад на човека који је претучен у пицерији у центру Београда само зато што је носио љубичасту торбу због које су нападачи мислили да је ЛГБТ особа, и очекује да надлежни пронађу, приведу и санкционишу починиоце.

Јанковић наводи да је недопустиво и забрањено свако насиље, које је последица дискриминације према појединим друштвеним групама, а у овом случају због претпостављеног личног својства. Она каже да и овај случај говори да морамо континуирано радити на отклањању социјалне дистанце и дискриминације која се у појединим случајевима заврши физичким насиљем према ЛГБТ грађанима.

„У демократском друштву, људска права и слободе сваког појединца морају бити загарантовани и заштићени, а сви грађани и грађанке равноправни,“ закључује повереница.

6.2. Упозорење упућено јавности поводом напада на ПРАЈД Инфо центар (март 2020. године)

Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић осуђује напад на просторије Прајд инфо центра у Београду и подсећа да је забрањено свако насиље, нарочито оно које је последица дискриминације према било којој друштвеној групи, у овом случају ЛГБТ популацији.

„Последњих месеци учестали су инциденти којима је мета Прајд инфо центар, што указује да је неопходно појачано радити на отклањању социјалне дистанце, нетрпељивости и дискриминације ЛГБТ особа,“ наглашава повереница.

6.3. Упозорење упућено јавности поводом напада на ПРАЈД Инфо Упозорење упућено јавности поводом инцидента који се догодио на протесту средњошколаца у Лесковцу (март 2020. године)

Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић осуђује нападе на новинаре и полицију на протесту средњошколаца у Лесковцу због наводне најаве одржавања Параде поноса.

Подсећајући да је у нашем друштву дискриминација особа другачије сексуалне оријентације

и даље присутна, повереница истиче да овакви инциденти показују колико је неопходно ефикасно и континуирано радити на едукацији младих о поштовању људских права и прихватању различитости сваког појединца.

6.4. Упозорење упућено јавности поводом недопустивих увреда Душана Савића на рачун ЛГБТ особа (март 2021. године)

Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић осуђује недопустив говор некадашњег фудбалера Душана Савића који је током гостовања на ТВ Хепи вређао ЛГБТ популацију. Коментаришући будући Закон о истополним партнерствима, Савић је изнео низ дискриминаторних ставова кроз додатно подстицање нетрпељивости према овој друштвеној групи.

„Дозвољено је критиковање програмских садржаја на медијима са националном фреквенцијом, али је недопустиво да се то ради на начин да се било ко омаловажава, да се вређа достојанство и понижава на основу личног својства, у овом случају сексуалне оријентације, како поред осталог забрањује Законом о забрани дискриминације,” закључује Јанковић.

6.5. Упозорење упућено јавности поводом недозвољеног таргетирање ЛГБТ популације као преносилаца „мајмунских богиња“ (мај 2022. године)

„Довођење у везу ширења нове заразне болести “мајмунских богиња” са ЛГБТ популацијом, на начин на који то чине поједини медији и портали, за најоштрију је осуду,” изјавила је повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић.

Она је нагласила да је таргетирање било које групе људи на основу било којег стварног или претпостављеног личног својства, па тако и на основу сексуалне оријентације, дискриминаторно и законом забрањено.

6.6. Упозорење упућено јавности поводом говора епископа Никанора у којем се позива на физичко насиље, дискриминацију и мржњу према ЛГБТ особама (август 2022. године)

Позивање на физичко насиље, дискриминацију и мржњу у говору епископа банатског Никанора окупљеним верницима, који су пренели медији и друштвене мреже је за најоштрију осуду.

„Изражавање мишљења и идеја којима се позива на мржњу и насиље према припадницима ЛГБТ заједнице и вређа достојанство било кога на основу порекла или националне припадности, недопустиво је и законом забрањено,” рекла је повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић и додала да је тешко схватљиво да без обзира на догме и канонска правила овакве опасне речи изговара човек чији је позив између осталог ширење толеранције и разумевања.

Поштујући аутономију Српске православне цркве и других верских заједница и верска осећања грађана и грађанки Србије, говори црквених великодостојника треба да остану у оквиру верских питања и да не прелазе у питања тековина демократских друштава, међу којима је једно од најважнијих поштовање људских права и слобода.

Посебно треба имати у виду чињеницу да је говор изнео високи црквени великодостојник, чија реч има посебну тежину и утиче на формирање јавног мишљења, због чега је обавеза уздржавања од говора мржње још наглашенија. Поштовањем туђих различитости, показујемо и колико поштујемо сами себе и оно за шта се боримо и залажемо.

6.7. Упозорење упућено јавности поводом увредљиве песме коју су извели глумац и члан председништва Покрет слободних грађана Сергеј Трифуновић и чланови Покрета уједињених фантома (фебруар 2023. године)

Поводом песме коју су извели глумац и члан председништва ПСГ Сергеј Трифуновић и чланови Покрета уједињених фантома, а у којој се поред осталих, вређа премијерка Србије на основу сексуалне припадности, повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић указује да хумор не може бити оправдање да се било ко вређа због неког личног својства.

Повереница истиче да омаловажавање припадника не само ЛГБТ заједнице, већ свих мањинских и верских заједница не сме да буде предмет покушаја хумора, сатире или саркастичних коментара јер се на тај начин подстиче нетрпељивост према другом и другачијем.

„Неслагање, критика па и кроз хумор, легитимни су и корисни, али не ако се односе на неко лично својство које је важан део идентитета појединца. Поштовањем туђих различитости, показујемо и колико поштујемо себе и оно за шта се боримо и залажемо,” закључила је Јанковић.

6.8. Упозорење упућено јавности поводом изјава датих током изборне кампање, а које садрже елементе говора мржње према припадницима ЛГБТ заједнице (децембар 2023. године)

Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић је најоштрије осудила догађаје у протеклих неколико дана предизборне кампање, као што су промоција спота и изјаве са елементима говора мржње према ЛГБТИ заједници и политичким неистомисљеницима, извршени нападе на активисте у кампањи од врата до врата и на штандове Српске напредне странке у Крагујевцу, на активисту „Србије против насиља“ у Пироту, вређање јавних личности потписника Прогласа као и вербални напади на НВО активисте, чланове ГИК-а. Ово су само неки од догађаја који су додатно узнемирили јавност.

Повереница је још на почетку предизборне кампање указала да су поступци и изјаве којима се подстиче дискриминација или насиље недопустиви и законом забрањени. Вербални и физички напади на политичке неистомисљенике, особе другачије сексуалне оријентације, појединце или групе само зато што имају одређено лично својство су апсолутно недопустиви и морају бити санкционисани.

Повереница упозорава да је предизборни спот Мише Вацића у којем „обећава“ суграђанима који су припадници ЛГБТИ популације „лечење“ у Москви или Техерану након што буде

изабран за градоначелника, као и изјава да ће „патриотски васпитавати децу чак и ако су им родитељи издајничког опредељења“, представља тежак и типичан случај дискриминације који је забрањен Законом о забрани дискриминације. Она позива да се наведени садржаји одмах уклоне са свих места доступних јавности.

Повереница осуђује претње и нападе на политичке неистомишљенике и подсећа да политичка борба мора да остане у границама закона уз поштовања права на различите ставове. Она истиче да је веома важно да надлежни одмах реагују, да починиоци буду пронађени и адекватно санкционисани, без разлике ко је кога напао и да ли су нападнуте жене, мушкарци, припадници власти или опозиције. Насиље нема пол и политичку опредељеност, и чињеница да је учињено према жени или мушкарцу не умањује одговорност. Насиље је насиље, а полиција и сви надлежни органи су дужни да обезбеде једнакост пред законом.

С обзиром, да је танка линија од непримереног говора до физичког обрачуна, повереница још једном позива све политичке актере, као и грађане, да поштују Устав и закон и да не дозволе да се у последњој недељи кампање овакво поступање додатно отме контроли и доведе до тежих последица.

6.9. Упозорење упућено јавности и осуда напада на ПРАЈД инфо центар (јануар 2024. године)

„Демолирање излога Прајд инфо центра у Београду не само да је за осуду, већ је тешко разумљиво континуирано уништавање просторија овог центра,“ рекла је повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић. „Снимци сигурносних камера постоје, тако да је ефикасна и брза реакција надлежних неопходна и од кључног значаја како би се сви грађани и грађанке осећали сигурно и равноправно,“ нагласила је повереница Јанковић.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.647.82-055.3(497.11)(082)

342.726-055.3(497.11)(082)

ЗБОРНИК мишљења, иницијатива, упозорења, судских поступака због дискриминације по основу сексуалне оријентације и родног идентитета : 1. јануар 2018 – 31. децембар 2024. године / [уредница Бранкица Јанковић]. - Београд : Повереник за заштиту равноправности, 2025 (Београд : Папир Унија). - 65 стр. ; 30 cm

Тираж 200. - Стр. 11: Уводне напомене / Бранкица Јанковић. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-88851-79-4

а) Дискриминација -- Спречавање -- Србија б) Сексуална оријентација -- Заштита -- Србија в) Родни идентитет -- Заштита -- Србија

COBISS.SR-ID 168565001